תלמוד ירושלמי · מפרשים · מראה הפנים על תלמוד ירושלמי · סדר זרעים

מראה הפנים על תלמוד ירושלמי חלה

רבי משה מרגלית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מראה הפנים על תלמוד ירושלמי חלה

רבי משה מרגלית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מראה-הפנים-על-תלמוד-ירושלמי-חלה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 9
הלכה ג 9
הלכה ד 11
הלכה ה 12
הלכה ו 13
פרק ב 13
הלכה א 13
הלכה ב 27
הלכה ג 28
פרק ג 30
הלכה א 30
הלכה ב 35
הלכה ג 35
הלכה ד 35
הלכה ה 40
פרק ד 49
הלכה א 49
הלכה ב 50
הלכה ג 51
הלכה ד 54
הלכה ה 57

פרק א

הלכה א

חמשה דברים חייבין בחלה. הא דלא קתני חמשה מינין מפרש בגמרא משום דאתיא נמי כרבנן דאמרי השיפון מין כוסמין ושבולת שועל מין שעורין וא"כ יש בהן שני דברים ממין אחד ושני דברים מין אחד ושלשה מינין הם ולמאי דמסקינן מההיא דריש פ"ד דהכוסמין הן מין חיטין ואף מין שעורין וא"כ אין כאן חלוקין במינן ואנן תנינן בריש כלאים החטין והזונין אינן כלאים והשעורין ושבולת שועל אינן כלאים וכן הכוסמין והשיפון אינן כלאים כדמפרש התם דזוגי זוגי קתני וצ"ל דהא דקאמר בגמרא הכא שלשה מינין הם אההיא דריש כלאים סמיך והאי דלקמן ריש פ"ד לענין צירוף הוא דמיתניא דהחטין מצטרפין עם הכוסמין בלבד בנשוך והשעורין מצטרפין עם הכל חוץ מן החטין ושאר המינין הרי הן כמין אחד לענין צירוף כגון כוסמין ושעורין ושבולת שועל ושיפון הן מצטרפות זע"ז וכל זה הוא בנשוך שאם עשה עיסה מכל א' וא' והן נוגעות ונושכות זו בזו כדפרישית בפנים ועיין בדבור דלקמן:

ומצטרפין זע"ז. בגמרא פריך והא תנינן לקמן בפ"ד החטין אין מצטרפין עם הכל אלא עם הכוסמין וכו' ומשני דהתם בנשוך וכאן במתני' בבלול דבכה"ג כל המינין מצטרפין זע"ז לשיעור עיסת חלה וכדפרישית בפנים וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ז מהל' בכורים בהל' ג' וכיצד מצטרפות וכו' עיסת החטים שנגעה בעיסת הכוסמין מצטרפות וכו' ומסיים בהל' ד' בד"א בעיסה שנגעה בעיסה אחרת אבל הבולל קמח מחמשת המינין ועושה עיסה אחת מהן הרי חמשתן מצטרפות לשיעור עיסת חלה וזה נלמד מדברי הש"ס שזכרתי לעיל דמשני ר' יוחנן כאן בנשוך כאן בבלול והכ"מ כתב שם דפסק כר"י בן נורי דפ"ד בהל' ב' ופי' שם להההיא דלקמן שם מהו שיירתא וכו' בדוחק גדול לדעת הרמב"ם ע"ש מזה מפני שראה שהרמב"ם בפי' המשנה כתב בפ"ד והלכה כר"י בן נורי וכל זה ללא צורך הוא אלא דהעיקר הוא לפרש לדעתו ז"ל בחבורו שחזר בו מפירושו ופיסקי' כהת"ק דהתם הוא דאזיל ובהא פליגי התם דלהח"ק החטין אינן מצטרפות בנשוך אלא עם הכוסמין בלבד דזהו מין היותר קרוב להחטין והשעורין מצטרפות עם הכל והיינו עם הכוסמין והשבולת שועל והשיפון חוץ מן החטין שאין השעורין מצטרפות עמהן וכן אין השיפון ושבולת השועל מצטרפות עם החטים ועל זה הוא דפליג ריב"נ וקאמר דשאר המינים מצטרפין זע"ז וכלומר דמכיון שכן אף אלו שהן מין השעורין מצטרפין הן עם החטין מלבד השעורים והחטים בעצמן שאין מצטרפין אף לר"י בן נורי וא"כ אזיל פיסקיה דהרמב"ם כהת"ק דפ" ובהא דפסק דהשיפון הן ג"כ ממין כוסמין לענין צירוף

בנשוך גם זה כדברי הת"ק הוא והכי מוכח בהדיא בגמרא דמנחות דף ע' דגריס שם תנא כוסמין מין חיטין וכו' וכדכתבו התוס' שם אחר שהביאו להאי דהכא דמשני תמן בנשוך כאן בבלול סיימו והא דקתני התם השעורין מצטרפין עם הכל משמע דמצטרפין עם הכוסמין והכא קתני כוסמין מין חטין משמע אבל מין שעורין לא לק"מ דה"ק כוסמין אף מין חטין שבולת שועל ושיפון מין שעורין דוקא ור"ל בזה שכתבו ושיפון מין שעורין דוקא היינו לאפוקי שאינן ממין חטין וא"כ השיפון וש"ש אינן מצטרפין עם החטין אבל ע"כ לומר דהשיפון מצטרפין עם הכוסמי' ג"כ דהרי הכוסמין אף מין שעורין הן וכן השבולת שועל והשיפון מין שעורין דאל"כ אכתי קשיא הא דקתני השעורין מצטרפין עם הכל אלא ודאי אם מצטרפין עם הכוסמין ועם השיפון א"כ ממילא שיפון וכוסמין ג"כ מצטרפין וזה פשוט. ובענין האי מתני' דפ"ד ובהסוגיא מהו שיירתא וכו' נפרש שם במקומו בס"ד:

ואסורין בחדש וכו'. כגי' אשר לפנינו כאן כך הגי' במנחות שם. ובגמרא הכא תרי תנאי פליגי בגי' הנוסחא כדגריס בהסוגיא אית תניי תני מלפני הפסח ואית תניי תני מלפני העומר מ"ד מלפני הפסח וכו' וכדפרישית שם. וכדי שלא להאריך נבאר מה דמצינו נ"מ עודבין הני תרי נוסחות ומזה יתבאר לך המקור וטעמיה דהרמב"ם במה שהכריע לפסוק כהאי דחזקיה דהכא ובכל מה שפסק בענין החדש ובענין הקצירה לפני העומר. דבגמרא דמנחות דף ס"ח על המתני' משקרב העומר הותר החדש מיד וכו' גריס רב ושמואל דאמרי תרווייהו בזמן שבה"מ קיים עומר מתיר בזמן שאין בה"מ קיים האיר המזרח מתיר מ"ט תרי קראי כתיבי וכו' וזהו לכאורה כהאי דחזקיה דהכא בהסוגיא בשעת הקרבן הקרבן מתיר שלא בשעת הקרבן היום מתיר וההיא דר' יוחנן דהכא דקאמר בין בשעת הקרבן בין שלא בשעת הקרבן היום מתיר זהו כדגריס התם ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו אפי' בזמן המקדש האיר המזרח מתיר וכתוב דעד הביאכם הוא למצוה וע' בתוס' שם דדייקו דמשמע דאיכא עשה דאורייתא וכו' והקשו על זה ולמאי דקאמר הכא בהאי דר' יוחנן לק"מ דאפי' למ"ד אליבא דר' יוחנן איסורו ד"ת אין כאן עשה אלא איסורא ולמצוה בעלמא וא"כ מקשה התם שפיר ומשום מצוה בעלמא ליקום ולגזור ושאני ההיא דביצה דאיכא משום הכנה דאורייתא דעשה איכא ועוד דאיכא למימר למצוה בעלמא ואפי' איסור מן התורה ליכא אלא כהאי מ"ד הכא אליבא דר' יוחנן דאין איסורו אלא מדבריהם ומתורץ בזה גם להקושיא הב' שהקשו אליבא דר"ל מההיא דפ"ק ע"ש ולא נאריך בזה וה"נ שמעינן לה מסוגיא דהכא דקאמר למ"ד איסורן מן התורה ניחא הא דהתקין ריב"ז ולמ"ד מדבריהם הוא דקשיא ויש תקנה אחר תקנה וזהו כהקושיא דהתם

משום מצוה ליקום וליגזור אלמא דלא פריך אלא אי אמרינן דלמצוה בעלמא ולכתחלה הוא דכתיבא ואף איסור' ליכא מדאורייתא מיהו כל הא דאמר התם בהאי שקלא וטריא אליבא דר"י ור"ל היא. ולבתר הכי קאמר רב נחמן בר יצחק ריב"ז בשיטת ר' יהודה אמרה דאמר מן התורה אסור וכו' ומאי התקין דרש והתקין והאי דר"נ בר יצחק למסקנא הוא דאיתמר והכי מוכח בהסוגיא דפ' בתרא דר"ה ודפ"ג דסוכה דהאי דקאמר מעיקרא משום גזירה מהרה יבנה וכו' כדקאמר במנחות איפרך התם דאיבני אימת וכו' ובשינויי דחיקי משני אבל לא קאי והמסקנא כר"נ בר יצחק דריב"ז סבר לה כדר' יהודה דבזמן הזה כל יום י"ו אסור דקרא דעד עצם היום הזה על זמן הזה הוא דכתיב ועד ועד בכלל וכ"פ הרמב"ם בריש פ"י מהל' מ"א בענין איסור חדש וכל זה מבואר הוא ולא אתינן להא הכא אלא לבאר דהאי דחזקיה דהכא ממש כהאי דר"נ בר יצחק דהתם והיינו להמסקנא בהסוגיא דקאמר ר' יונה איתותבת קומי ר' ירמיה ואמר אין יסבור ר' חזקיה כר' יהודה וכו' וכלשון הב' שפירשתי בפנים שהוא העיקר דחזקי' מפרש להההיא דריב"ז כר' יהודה והכי ס"ל נמי לדינא דשלא בשעת הקרבן דקאמר היום מתיר לאו כשהאיר המזרח אלא כל היום כולו אסור והיום הוא מתיר אח"כ דעד ועד בכלל והשתא דאתינן להכי א"כ לחזקיה ולסייעתיה לא גרסינן במתני' ואסורין בחדש מלפני הפסח אלא דגרסינן מלפני העומר וכדקאמר הכא בהדיא מאן דאמר מלפני העומר מסייע לחזקיה ולהך תנא פשוט הוא דהכי גריס במתני' ואסורין בחדש ומלקצור לפני העומר דזה אינו צריך לפנים דלא מיתני אלא בחדא בבא והקצירה היא מתרת הקצירה דכוותה והקרבה היא מתרת את החדש וזהו דקאמר הכא בהסוגיא להאי מ"ד דמפרש גם בהשרשה דמלפני העומר דקתני היינו מלפני קצירת העומר משום דהבאה מתרת להבאה והקצירה לקצירה וכדפרישית בפנים מהו הבאה דקאמר וה"ה נמי לענין איסור חדש דלכ"ע לכל הני דאמרן והיינו לחזקיה ולסייעתיה בזמן המקדש הבאת העומר היא מתרת את החדש דעד הביאכם כתיב והקצירה היא שמתרת את הקצירה כל חדא וחדא למאי דשייכא כדקאמר בהדיא להאי מ"ד. והשתא דאתינא להכי ממילא יתבאר לך כל הני פיסקיה דהרמב"ם בהאי ענינא דמתני' דבפ"ז מהל' תמידין ומוספין כת' בהל' י"ג אסור לקצור בא"י מין מחמשת המינין קודם לקצירת העומר וכו' וכ' הכ"מ יש לתמוה דבגמרא משמע דקודם הבאת העומר קאמר ולפי מה שבארנו אזדא לה התמיה דהא בגמרא דמנחות דף ע' גריס על המתניתי' ולקצור לפני העומר מאי קודם לעומר ר' יונה אמר קודם קצירת העומר ר' יוסי בר זבדא אמר קודם להבאת העומר ופריך מדתנן אסורין בחדש לפני הפסח וכו' ולמ"ד קודם לקצירת העומר ליערבינהו וליתנינהו אסורין בחדש ולקצור לפני הפסח אלא אי

איתמר אסיפא איתמר אם השרישו וכו' ועיין בתוס' שם דגרסי גי' אחרת במאי קודם וכו' והתוי"ט כתב כאן דלפי גי' רש"י דכתב מאי קודם לעומר דקתני במתני' ואסורין בחדש מלפני העומר וכו' יש לתמוה על הכ"מ דהא לא פליגי אלא בחדש אבל בקצירה ודאי כ"ע סברי קודם קצירה והכי דייק מתני' לפני הפסח וכו' ולא מדרך הזה יתיישבו דברי הרמב"ם דאי גרסי' במתני' תרי בבי סוף סוף קשיא ליערבינהו וליתנינהו לכל הפירושים והנכון בענין הקושיא להאי מ"ד ולמאי שזכרנו כל עיקר הקושיא להאי מ"ד מגי' המתני' שלפנינו דמתני בתרי בבי ואסורין בחדש מלפני הפסח וכו' או איפכא אבל להך תנא דתני הכא גבי חדש מלפני העומר ודאי הוא דלא תני להו אלא בחד בבא ואסורין בחדש ומלקצור לפני העומר וכמבואר לעיל דלא מסתייה דל"ק מידי להאי מ"ד אלא דמוכח כוותיה וכדקאמר הכא בהדיא בהסוגיא דלהאי מ"ד דקאמר קודם לקצירה מסייע ליה מילתא דכהנא דדריש מקרא ומסייע ליה הך ברייתא דהמנכש בי"ג וכו' ואף דאידך בעי למידחי הך סייעתא מברייתא דהמנכש מ"מ הך סייעתא מדרב כהנא בדוכתה קאי ומכיון שבארנו לעיל דהך גי' במתני' ואסורין בחדש ומלקצור לפני העומר עיקרית היא דמסייע לחזקיה וסייעתיה דסבירא להו הכי וכדמוכח ג"כ האי מסקנא באיסור חדש מהש"ס הבבלי ממילא מיפשט פשיטא לן דהגי' דחזקיה במתני' היא עיקרית והא בהא תליא והשתא סמיך הרמב"ם בכל פיסקיו הן באיסור חדש בזה"ז דמדאורייתא כל יום י"ו אסור על מסקנת הסוגיא דהתם ודהכא והן במ"ש בהלכות תמידין ומוספין שם בענין איסור קצירה ובמ"ש ג"כ אח"כ בהל' י"ד תבואה שהשרישה וכו' זה הכל כהאי מ"ד קודם לקצירה וכדמוכרח כל זה מהסוגיא וקושיא דהתם להאי מ"ד דתני במתני' כגי' שלפנינו אבל גי' דחזקיה היא עיקרית כמו שנתבאר דאזלי גם לפי מסקנא דהתם בענין איסור חדש ואין צריך להאריך יותר דממילא מובן הכל ונלמד דבר מדבר הוא:

נאמר לחם בפסח וכו'. ע' לקמן בד"ה שמע כולהון מן אהן קרייא:

לא שנינו אלא העושה מן החטין ומן האורז. כך הוא המסקנא דלענין שהולכין אחר הטעם אינו נגרר עם החטין אלא האורז בלבד דטעם החטין נרגש בהאורז יותר מבשאר המינין ועיין לקמן בפ"ג בהלכה ו' מה שיתבאר שם בס"ד:

שמע כולהון מן אהן קרייא וכו'. נראה דאיכא נ"מ לענין צירוף בין האי ילפותא מקרא דישעיה ובין הילפותא מג"ש דלחם לחם כדדריש לעיל וכן בבבלי מנחות דף ע' דאי מלחם מצה ילפינן מהני צירוף של כל החמשת מינין זע"ז אם בללן ועשה מכולן עיסה אחת ויש בין כולן שיעור חלה דהרי גבי מצה ודאי מהני צירוף כשיעור מכל החמשת מינין וכן לענין שעובר על אכילת חמץ בצירוף שיעור מכולן כדתנינן בפשיטו' במתני'

דלקמן וא"כ ה"ה לענין צירוף חיוב חלה דהא מג"ש ילפינן לה מהתם אבל להך ילפותא מהאי קרא דישעיה לא ילפינן אלא דהני חמשת המינין נקראין לחם וענין הצירוף לא שמענו ומיהו דהך ילפותא אינה אלא אסמכתא בעלמא וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה דאינה אלא אסמכתא:

ברם כרבנן שלשה מינין הם וכו'. כבר נתבאר מזה ריש פרקין ע"ש:

הפיגול והנותר ששחקן וכו'. פלוגתא דר"ל ור"א הוא בבבלי זבחים דף ע"ח והמסקנא כר"א דכשם שאין איסורין מבטלין זא"ז כך אין המצות מבטלות זא"ז וכהלל הזקן:

אית תניי תני מלפני הפסח ואית תניי תני מלפני העומר. עיין לעיל ד"ה ואסורין בחדש שנתבאר הכל מזה ומהיוצ' מזה ומה דשייך לזה עד א"ר יונה איתותבת קומי ר' ירמיה ואמר וכו' והמסקנא כחזקי' דהכא וכגרסתו במתני' וכהאי תנא דמסייע ליה ונתבארו פיסקי הרמב"ם כמבואר שם:

אם השרישו קודם לעומר וכו' ר' יונה אמר וכו'. זהו כדאמר בבבלי מנחות דף ע' לבסוף דפלוגתייהו אסיפא הוא דאיתמר וכתבתי בפנים דהנכון לגרוס כאן בהפך ר' יונה אמר קודם לקצירה וכו' כדמוכח מדלקמן. ואיך שיהיה חילוף שמות האמוראים לא איכפת לן הכא אלא דמיהת שמעינן מהסוגיא דכמ"ד קודם לקצירה מסקינן הכא וכדנקיט ואזיל אליביה דהאי ובין בענין התרת להשרשה ובין להתיר הקצירה כל חדא וחדא לפי ענינה דקצירת העומר מתרת לקצירה והבאת העומר מתיר לאכול וכן הדין באלו שנשרשו אחר העומר דאשתקד קצירת העומר הבא מתיר לקצירתן והבאת העומר מתיר לאכילתן וכבר נתבאר הכל לעיל בד"ה ואסורין בחדש מהאי ענינא בס"ד:

רבי אלעזר שאל מהו שיביא העומר מהן. בארתי בפנים לפי הנראה דר"א להאי מ"ד דקאמר קצירת עומר הבא הוא שמתירן ומיהו כל עיקר הבעיא דר' אלעזר איכא למידק עלה דנהי דקצירת עומר הבא מתיר לאלו שנשרשו אחר העומר מ"מ היכי מצי להביא העומר מהן דהרי עד שלא נקצר עומר הבא אסורין הן ואם נקצר כבר נקצר והיאך אתה מקריב לאחר דלאו ראשית הקציר הוא ופשיטא דלהאי מ"ד דהבאת העומר הוא שמתירן דלא שייכא הך בעיא כלל כמבואר ואם דיש לדחוק ולומר דלאידך הוא דקמבעי' לי' כמ"ש בפנים מ"מ לא מסתבר לומר דיקצור מהן בתחילה מאחר שהן עדיין אסורין ונראה ג"כ מסתמא דהש"ס דדחי לה בלאו הכי כדקאמר אפשר לומר וכו' ולא משני עלה מידי. והאי דלקמן ראשי' קצירך ולא סוף קצירך וכו' מייתי לה בבבלי מנחות דף פ"ד בענין אם יכול להקריב מכרמל דאשתקד וענין אחר הוא:

הלכה ב

תיפתר שאכל כזית מזה וכזית מזה. כל האי שקלא וטריא אליבא דר"ל הוא כדפרישית בפנים ולא קי"ל כר"ל כמבואר בהלכה דלעיל ע"ש:

הלכה ג

תיפתר שהקדימו בשיבלין. וכ"כ הרמב"ם בפ"ו מהל' בכורים בהל' ג' גבי מעשר ראשון ובמעשר שני סתם וכתב שם ומע"ש והקדש שנפדו והא הכא מוקי לה נמי שהקדימו בשיבלין וזה מוכרח הוא כמבואר בפנים וצ"ל דסמיך על מה שכתב במעשר ראשון וה"ה במעשר שני דהקדימו בשיבלין איירי:

בשמירח ואח"כ הפריש וכו' לפי גי' הספר קשה דמה טעם בדבר ונראה דנתחלפה הגי' בהעתקה ואיפכא צ"ל בשהפריש תרומת מעשר ואח"כ מירח אבל בשמירח ואח"כ הפריש תרומת מעשר לא בדא אמרו שפטור מתרומה גדולה וה"ז דומה למה דאיתמר בבבלי פ"ז דברכות ובכמה מקומות א"ל רב פפא לאביי אלא מעתה הקדימו בכרי נמי א"ל עליך אמר קרא מכל מעשרותיכם תרימו ומה ראית האי אידגן והאי לא אידגן ויש לפרש נמי לפי גי' הספר דדוקא בשמירח הלוי לאחר שהקדימו בשבלין ואח"כ הפריש ממנו התרומת מעשר אבל אם הפריש התרומת מעשר בעודו בשבלים ואח"כ מירח לא בדא אמרו שפטור הוא בכך משום שצריך הלוי לדוש ולגמרו וליתן התרומת מעשר מן דגן הגמור והכי אמרינן נמי בבבלי פ"ק דביצה דף י"ג דקנס קנסו חכמי' להלוי על שהקדימ' להכהן בשבלים וכ"פ הרמב"ם בפ"ג מהל' תרומות בהל' י"ד והבאתי לזה לעיל בתרומות במקומו ומיהו הא דמחלק הכא דאם מפריש התרומת מעשר ממקום אחר לא בדא זה לא מצאתי מבוא' במקום אחר ואפש' דה"ק דכשנותן לו התרומת מעשר ממקום אחר מהדגן הגמור לא בדא אמרו לקנסו וזה פשוט הוא:

חלה חייבת בתרומה וכו'. כדפרישית דחלק חלה שיש בהטבל חייבת בתרומה וחלק התרומה שיש בו חייבת בחלה והכא פליגי אמוראי אליבא דר"ל בדין זה ותוספת' הוא בפ"ג דתרומות והובאה לעיל בפ"ה דדמאי בסוף הלכה א' העושה עיסה מן הטבל בין שהקדים חלה לתרומה בין שהקדים תרומה לחלה מה שעשה עשוי חלה לא תאכל עד שיוציא עליה תרומה וכו' וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מהל' בכורים בהל' ז' וכבר זכרתי מזה לעיל בדמאי וע"ש. ומיהו קשה דהיאך פליגי בהא דתנינן בתוספתא סתמא ובלי שום חולק לכך נראה לפרש דפלוגתייהו אליבא דר"ל אהאי ענינא דלעיל קאי דקחשיב דלפעמים שהוא לחלה אחת ולמעשרות שתים ולפעמים איפכא ואהא קאמר בנתיים מהו והיינו שאם עשה עיסה מן הטבל המעורב הזה שיש בו מה שנחשב לענין חלה

לחדש ולמעשרות לישן או איפכא ואנן קיי"ל דבעלמא העושה עיסה מן הטבל צריך תרומה מן חלק החלה וחלה מהחלק התרומה שבו כדתנינן בתוספ' וכדמייתי לקמיה העושה עיסה מן הטבל וכו' והשתא פליגי בטבל המעורב הזה היכי דייניגן ליה דלמר בשם ר"ל בנתיים כבראשונה כלומר שהולכין אחר מה שצריך להפריש מן טבל דעלמא בראשונה וזהו תרומה והלכך כאן הדין הוא שאם לתרומה נחשב' מן הישן הולכין אחריה ואינו יכול להפריש ממנו התרומה שהוא על חלק חלה שיש בו לפי שלענין חלה נחשב מן החדש ואין תורמין מן הישן על החדש וא"כ צריך להפריש על חלק החלה שבו מן החדש שיש לו במקום אחר ואם איפכא איפכא ולמר בשם ר"ל בנתיים כבאחרונה כלומר שהולכין אחר מה שמפרישין מהטבל דעלמא באחרונה וזהו חלה שנפרשת באחרונה וא"כ ה"ה כאן לענין חדש וישן וכדאמרן ולפ"ז בעיקר דינא דהתוספתא העושה עיסה מן הטבל וכו' לא פליגי ולא מידי:

רבי יוסי אמר ר' יוחנן כל שהאור מהלך תחתיו חייב בחלה וכו'. וזהו מעשה אילפס דפליגי נמי בבבלי פ' כל שעה דף ל"ז ע"א דר' יוחנן ס"ל דמעשה אילפס חייבין אע"פ שהאור מהלך תחתיהן והני דקחשיב במתני' דפטורין בשעשאן בחמה כדמשני הכא אליבא דר' יוחנן וכ"פ הרמב"ם בהל' בכורים שם בהל' י"ב כר' יוחנן וכדכתבו התוס' שם ע"ב ד"ה דכ"ע מעשה אילפס וכו' דר"י פסק כר' יוחנן ולא כר"ח דפסק כר"ל מדלא חשיב לה בהחולץ בהדי הני דהלכה כר"ל לגבי ר' יוחנן ובמה שסיימו עוד ואומר ר"י דעל ידי משקה מודה ר' יוחנן דמעשה אילפס פטורה וכו' כדמוכח בירושלמי דמסכת חלה בפ"ק וכו' בזה אין דעת הרמב"ם כן שהרי כתב שם עיסה שנילושה ביין או שמן או דבש או מים רותחין וכו' אם אפאה בין בתנור בין בקרקע בין על המחבת וכו' הרי אלו חייבין בחלה ולא פטר אלא דווקא בעושה עיסה לייבשה בחמה בלבד או לבשלה בקדרה וטעמיה דהרמב"ם דהא דא"ל ר' יוחנן לר"ל ובלבד ע"י משקה לא דמודי ליה בהא אלא לשיטתיה דר"ל קאמר הכי כלומר אפי' לדבריך צריך שיהא ע"י משקה אבל לר' יוחנן אליבא דנפשיה לא ס"ל הכי אלא כללא דמילתא אליבי' דכל שהיא נאפית לעולם כלחם חשיב לה ובין ע"י משקה או לא אלא שמדרך מעשה אילפס לאפות בו ע"י משקה וזהו ג"כ טעמו במה שכתב דלבשלה בקדרה פטורה מפני שאין זה דרך אפייה כדמסיים שם והכ"מ שציין שם על לבשלה בקדירה הכי אמרינן בירושלמו וכו' לא זה הדרך ולא זו העיר אלא טעמיה כדאמרן ומה שאמרו בש"ס דילן על תנאי דמייתי ר' יוחנן דלכ"ע מעשה אילפס פטורין וכו' זהו דחייה בעלמא ואליבא דר"ל אמרו כן כלומר דאימא לך דכ"ע וכו' וזהו פשוט:

והמדומע פטור. כדפרישי' ומדרשת הספרי הוא וכתב הר"ש דבחלה בזמן הזה דרבנן איירי כדאמר ביוצא דופן (דף מז) דלאאתי דימוע דרבנן ומפקיע חלה דאורייתא אבל דעת הרמב"ם אינו כן דסתם וכתב בפ"ו מהל' בכורים בהל' ד' המדומע פטור מן החלה וידוע הוא דאף דלדעת הרמב"ם הכל הוא מדרבנן בזמן הזה בין תרומה בין חלה כמ"ש בסוף פ"א מהל' תרומות מ"מ מבואר הוא בכל המקומות דין הנוהג מן התורה ודין דמדבריהם כדביאר בדין חלה בפ"ה ובפ"ז ובפ"ח שם וכן בדין תרומה ומעשרות כמו שביאר הכל במקומם וא"כ דעתו ז"ל דמדומע פטור אף מחלה דאורייתא ונראה דאף דס"ל דדימוע דרבנן כמו שכתב בסוף פ' י"ד מהל' תרומות מ"מ לא קשיא עליה מהאי סוגיא דנדה דכל הסוגיא התם דשקיל וטרי אליבא דמ"ד מופלא סמוך לאיש מדרבנן ומותיב עליה מהאי דר' יוסי דפ"ק דתרומות ומשני קסבר ר' יוסי תרומה בזמן הזה דרבנן והדר פריך עלה מהאי דסדר עולם וכו' ע"ש דאף דמשמע דהאי סברא דלא אתי דימוע דרבנן ומפקע חלה דאורייתא בפשיטות איתמר מ"מ כל זה אליבא דהאי שקלא וטריא דלעיל הוא דבעי לאוכוחי היאך ס"ל לר' יוסי ושקיל וטרי בה והכל אליבא דהאי מ"ד מופלא מדרבנן הוא אבל אנן קיי"ל דמופלא מדאורייתא הוא וא"כ אין ראיה מהתם דיש לומר דאף דימוע דרבנן לענין לאסור החולין הוא משום דמדאורייתא חד בתרי בטל אבל לענין לפטרו מהחלה הא מ"מ אית ביה תרומה כל זמן שלא העלה אותה וקיימת דרשת הספרי ולא את אשר כבר נתרמה:

כהנא שאל לשמואל וכו'. הר"ש הביא לזה ופי' מה שפירש והאמת יורה דרכו דהא על הא דקאמר מיליהון דרבנן פליגי קאי ואין כל זה שייך כלל וכלל להך מתני' דהכא אלא בפ"ד דתרומות איתמר כולה הך מילתא והתם קאי וכמו שציינתי בפנים והכא אגב גררא הוא דנסבה:

ספק מדומע וכו' חייב בחלה. כן פסק הרמב"ם בפ"ו מבכורים בהלכה ד' וסתם וכתב ספק מדומע חייב בחלה ולא חילק בין אם הן בשיעור מצומצם או לא כדבעי ר' יוסי בר' בון לחלק כאן וטעמיה דהואיל ומספקא הכא אם על הדא איתמר הך דר' אבונא או על הקדמייתא לפיכך פסק כסתם לישניה דר' יוחנן:

הלכה ד

בגין דאית בעייא למיעבד אצוותי אטרי וכו'. הראב"ד הביא לזה בבכורים שם בהלכה י"ט להשיג על מ"ש הרמב"ם שם דדוקא בנחתום אמרו העושה עיסה לחלק חייבת בחלה אבל העושה עיסה לחלקה בצק פטורה והקשה דהרי הכא אמר לו אביו דר' מנא אסור שמא תימלך לעשות עיסה וכו' ולדעת הרמב"ם פשוט הוא זה דמכאן ליכא לא

סייעתא ולא תיובתא להא דפליגי ר"י ור"ל לקמן על מתניתין דנחתום דהכא דעתה היתה לעשותה אטרי והיא סופגנין ולפיכך הוא דאסר לה שמא תמלך להשלימה לעיסה גמורה כדדייקינן ממתני' דהכא דדוקא תחילתה וסופה סופגנין פטורה אלא דבתחילה צריך להבין מאי ס"ד דר' מנא שרצה להתיר ודעתיה דאביו דאסר ומתוך כך נבין דעת הראב"ד שרצה להשיג מהאי עובדא אע"ג דלכאורה אין שייכות ענין זה לזה. וזה דר' מנא בא לדייק מהסיפא דמתני' תחלתה וכו' תחלתה סופגנין וסופה עיסה חייבת ומשמע ליה דוקא שעשתה סופה עיסה לפנינו הא לאו הכי פטורה בתחלתה ולא חיישינן לאימלוכי ושמא תשלימה ותעשינה עיסה ואביו שאסר משום דאדמדייקת מסיפא לקולא דייק לה מרישא לחומרא תחלתה סופגנין וסופה סופגנין הוא דפטורה מן החלה הא בעשתה בתחילה סופגנין אכתי לא מיפטרא דחיישינן לאימלוכי והשתא דעת הראב"ד לומר דכי היכי דדייקינן בענין דינא דמתניתין דהכא לחומר' לענין חיוב חלה ה"נ דייקינן ממתניתין דנחתום דלקמן לחומרא וזהו שסיים בהשגה וממתניתין גופה איכא למישמע וכו' דאע"ג דר' יוחנן הוא דאמר פטורה משום דדייק ליה רישא דנחתום דוקא הא ר"ל פליג עליה דס"ל דרישא לאו דוקא וסיפא חמש נשים דוקא וכו' וכדשמעינן ממעשה דהאי איתתא דדייקינן לחומרא דבכל אשה נמי חיישינן לאימלוכי וא"כ ה"ה נמי בגוונא דהתם דכל אשה שהיא עושה עיסה לחלק תהא חייבת דחיישינן לאימלוכי שהיא לא תחלקה דהא שמעינן דבכל כה"ג דייקינן לחומרא לענין חיוב חלה זהו דעת הראב"ד אבל לדעת הרמב"ם אין מכאן ראיה לדחויי מילתיה דר' יוחנן חדא דהא הלכתא כוותיה לגבי ר"ל ומהאי עובדא אין ראיה דהא כדאיתא והא כדאיתא ועוד דמההוא דריש פ"ד דמעשרות מוכחא דקי"ל כרבי יוחנן וכמו שזכרתי מזה לעיל בפ"ה ממעשרות גבי האי סוגיא דלקמן הממרח כריו של חבירו וכו' כדפרישית שם וע' גם במקומות המצוינין שמה ותמצא מבואר כדעת הרמב"ם:

רב אמר עיסת כותח וכו'. והרמב"ם פסק כהאי דגרסינן בש"ס דילן בפ' כיצד מברכין דף ל"ז מעשיה מוכיחין עליה עשאה כעבין חייבין וכו' וכמ"ש בפ"ו שם בהלכה י"ד:

שני תלמידים שנו. וכה"ג אמר התם בפרק כל שעה שם תברא מי ששנה זו לא שנה זו וכו' והשאר מבואר הוא:

הלכה ה

אין עבירה מצוה וכו'. הרא"ש הביא לזה פ' כל שעה ונראה דמכאן ג"כ סייעתא לדברי הרמב"ם שפסק בפ"א מהל' ברכות הלכה י"ט דעל דבר איסור אין מברכין עליו וכדמסיק הכא דר' הילא ור' יונה אמרו דבר אחד ובמקום אחר הארכתי בזה יותר:

הלכה ו

ואסורין לזרים. כדפרישית ובהדיא קאמר הכי בגמרא לקמן בריש פ"ב דבכורים וע"ש:
סליק פירקא בס"ד

פרק ב

הלכה א

פירות חוצה לארץ וכו'. לא תנינן במתני' אלא חייבין בחלה ובספרי גריס חייבין בחלה ובמעשר כמו שהבאתי בפנים בריש הסוגיא. והרמב"ם בפ"א מהל' תרומות בהל' כ"ב שהביא דין משנתינו כתב בבבא זו פירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה שנאמר שמה שמה אתם חייבין בין בפירות הארץ ובין בפירות ח"ל ואם נקבעו למעשר ביד ישראל אחר שנכנסו לארץ חייבין במעשרות מדבריהם ועיין בכ"מ מה שפילפל בפירוש דבריו לענין מעשרות וכל דבריו אינם מדויקים דמ"ש בפירוש האחרון דרצה לומר דבין חלה ובין מעשרות חייבין מדאורייתא כשנכנסו לארץ קודם שנקבעו ואם נקבעו למעשר בחוץ לארץ בזה הוא שאינן חייבין במעשרות אלא מדבריהם וא"כ שיעור לשון רבינו כך הוא ואם נקבעו למעשר ביד ישראל בעודם בח"ל חייבין במעשרות מדבריהם אחר שנכנסו לארץ עכ"ל בזה ומלבד שאין לשון הרמב"ם סובל לכוונה זו דה"ל למימר חייבין במעשרות אחר שנכנסו לארץ מדבריהם אלא דטפי קשה מה שייך קביעות מעשר במקום דאין מעשר נוהג בו ופשיטא דקשה על פי' הא' שלו דר"ל דגם לענין חיוב חלה לא נתחייב אלא מדבריהם אחר שנכנסו לארץ דהא הרמב"ם מביא דרשה דקרא שמה כדדרשו בגמרא ומשמע דדרשה גמורה היא ולא אסמכתא בעלמא ובעיקר הקושיא שהקשה דמאחר דמקרא דשמה יליף לפטור פירות א"י שיצאו לח"ל גם מתרומה ומעשרות ממילא אית לן למילף לחיוב מדאורייתא בפירות ח"ל שנכנסו לארץ גם לענין תרומה ומעשרות וכל דכן הוא עכ"ל בהקושיא הכ"ש הזה לא שייך אלא במקום דאין כאן גזירת הכתוב וילפינן דבר מדבר ואם דנילף לקולא שיש בו מכ"ש דנילף לחומרא שבו אבל כאן דילפינן מדגילתה לנו התורה שמה דוקא מאי ק"ו הוא זה ואם יש להקשות איפכא הוא דמקשינן דקרא דשמה לא כתיבא אלא בחלה אלא דהרמב"ם דעתו למילף מעשרות מחלה ומנא ליה הא ועוד דא"כ כד ילפינן מעשרות מחלה לכל מילי הוא וכמו דבחלה כשיצאו מא"י לח"ל לגמרי פטורין הן ואפי' מדבריהם דהרי כך הוא דעת הרמב"ם שלא כתב בבבא דרישא בדבריו אלא פטורין סתם כך נימא בבבא דסיפא נמי דאם המעשרו' בפירות ח"ל שנכנסו לארץ אינן אלא מדבריהם כך היה צריך לומר

בחלה ואף דזה נוכל לומר שהוא ג"כ כוונת הכ"מ בהקושיא דאם זה מן התורה זה נמי מן התורה ואם זה מדבריהם זה ג"כ מדבריהם אלא דמ"מ טפי היה לו לדקדק מדרשא דהספרי דגריס בהדיא חייבין בחלה ומעשר ומשמע דשניהן שוין הן והנראה בזה לדעת הרמב"ם כך הוא ובתחלה נאמר דלא סמיך כאן על הגי' דספרי אלא על הגי' דהפסיקתא דמביא האי ברייתא וגריס שמה מכאן אמרו פירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה ולא גריס מעשר וטעמו דסמיך אהאי גי' חדא דקרא דשמה לא כתיבא אלא בחלה וכלישנא דסתמא דמתני' ועוד דבהדיא אמרינן בסוף פ"ק דקידושין דחלה היא נוהגת מיד שנכנסו לארץ ותרומות ומעשרות לאחר י"ד שנה דוקא כדגריס התם גדול הלימוד שקדם לחלה מ' שנים ולתרומה ולמעשרות נ"ד וכו' כדפירש"י ז"ל דכתיב בבואכם ואמרינן משונה ביאה זו מכל ביאות שבתורה וכו' וכן אמרינן הכא לעיל בפ"ק בהלכה ד' מי"ד למדו לאותן שחייבין בחלה ופטורין מהמעשרות וכו' והשתא נדע דלא יליף הרמב"ם כלל מעשרות מחלה להקיש זה לזה אלא דטעמיה בריש דבריו בדין פירות א"י שיצאו לח"ל דאם בחלה פטורין מכ"ש שהן פטורין מן התרומה והמעשרות שהרי אף בזמן שהחלה נוהגת לא היו תרומות ומעשרות נוהגין וקרא דשמה דמביא לא קאי אלא אחלה וממילא הוא דנימר שאף מהתרומה ומעשרות פטורין מכיון שלא נקבעו למעשרות במקום החיוב ויצאו מקודם לכן ובהכי הוא דאיירי הרמב"ם בכל דבריו בהלכה זו דאי בשנקבעו בא"י ודאי לית דין ולית דיין דנימר שיפטרו בשיצאו אח"כ קודם ההפרשה דהא כבר חל עליהן חיוב המעשרות ומי פטרן וזה א"צ לפנים ומזה נדע ג"כ דסוף דבריו בדין פירות ח"ל שנכנסו לארץ דפסק דחייבין היינו בשלא נקבעו עד לאחר כניסתן לארץ דבעודן בח"ל לא שייך קביעות כלל כדלעיל וא"כ בדין הוא דקאמר דאם נקבעו למעשר ביד הישראל ואחר שנכנסו לארץ דאין כאן חיוב מעשרות אלא מדבריהם ומשום דמחלה לא ילפינן כלל לענין חיוב כ"א לפטור בדין דרישא ממילא הוא דשמעינן דאם מחלה פטורין פשיטא דפטורין לענין מעשרות ופטורין הן לגמרי וכדאמרן שהרי לא נקבעו במקום החיוב אלא דבסיפא בפירות ח"ל שנכנסו לארץ בדין היה שיהו פטורין לגמרי דלא ילפינן מחלה לענין חיוב אלא מפני הרואין שהוקבעו כאן בא"י למעשרות תקנת חכמים הוא שיהו חייבין במעשר ומזה נדע דממילא יש כאן תשובה להראב"ד בהשגה בדין דרישא בפירות א"י שיצאו לח"ל דדעתו לחייבן במעשרות מדבריהם וכמ"ש ולי נראה שלא נחלקו ר"א ור"ע וכו' וסיים ומי שאינו מודה בזה טועה ובחנם הרעיש כ"כ דהיכן מצינו שלא נקבעו במקום החיוב ואנן נחוש מפני הרואין ואיפכא הוא דמצינו שהרי הטבל לא הוקבע במעשר מן התורה עד שיראה פני הבית ואם הכניס התבואה

במוץ שלה פטורה ולמה לא נחוש מפני הרואין לדעת הראב"ד שיאמרו זה הטבל נכנס לבית ולא הופרש ממנו מעשר אלא דנימא דהרואין שנכנס לבית ראו שלא נגמר מלאכתו ולא הוקבע למעשר וכשבא לח"ל מקום הפטור הוא ולא איירינן לא במתני' ולא בדברי הרמב"ם אלא בזמן שלא הוקבעו בא"י למעשר וזה פשוט הוא וכדלעיל ומזה נבין טעם לכל דברי הרמב"ם בהל' זו וכמבואר וא"צ להאריך יותר:

בספינה שנכנסה לארץ וכו'. תוספתא היא בשלהי מכלתין וכדמוקי לה הכא דאליבא דר"ע אתייא בהא דס"ל דהכל הולך אחר הקרימה בתנור כדתנינן לקמן בפ"ג בהלכה ה' ולית הלכתא כוותיה דר"ע בהא אלא כהת"ק דהתם דהכל הולך אחר גלגול העיסה אם ביד החייב ובמקום החיוב או לא:

על דעתיה דר' יונה דהוא אמר מצות עשה דוחה בל"ת אע"פ שאינה כתובה בצדה ניחא. התוס' בפ"ק דקידושין דף ל"ח גבי הא דשקיל וטרי התם בשלמא למ"ד מושב בכל מקום שאתם יושבין משמע היינו דכתיב ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול אלמא אקריב עומר והדר אכול אלא למ"ד לאחר ירושה וישיבה ניכול לאלתר לא הוו צריכי וכו' כתבו שם בירושלמי מקשה למה לא אכלו מצה מחדש יבוא עשה דבערב תאכלו מצות וידחה ל"ת דחדש ומתרץ דאין עשה דקודם הדבור דוחה ל"ת דאחר הדבור והנה בודאי לא רמזו אלא על האי דהכא דאין בכל הש"ס הזה מהענין קושיא ותירוץ הזה כ"א בכאן בלבד ואם אמור יאמר אחד דאפשר גי' אחרת היתה להתוס' תשובתו בצדו דזה אי אפשר שהרי הן בעצמן הביאו כל הסוגיא זו כצורתה בר"ה דף י"ג והעתיקו שם מלה במלה להאי פלוגתא דר' יונה ור יוסי ועל כרחך אע"פ שהוא דוחק אין לפרש כוונתם אלא על הא דקאמר אליבא דר' יוסי דס"ל דאין מצות עשה דוחה למצוה בל"ת אא"כ היתה כתובה בצדה וא"כ לא היו יכולין לאכול מהחדש ופירשו לשאינה כתובה בצדה כלומר שהל"ת היא לאחר הדבור והעשה דבערב תאכלו מצות נצטוו במצרים קודם הדבור אבל באמת אומר אני דההיא דפ"ק דביצה הויא תיובתייהו ולפירושם דהא התם איתמר האי פלוגתא דר' יונה ור' יוסי גבי שאפר כירה מוכן הוא דבעו חברייא לפרש שמצות עשה דוחה למצוה בל"ת וקאמר הש"ס על דעתיה דר' יונה דו אמר מצות עשה דוחה למצוה בל"ת אע"פ שאינה כתובה בצדה ניחא ע"ד דר' יוסי וכו' מאי איכא למימר מכיון שהתחיל במצוה אומרים לו מרק וא"כ נסתר פירושם דהרי כיסוי הדם וי"ט שניהן לאחר הדבור הן ומאי האי דקאמרי בקידושין ועל כרחך כתובה בצידה או אינה כתובה בצידה לא מיתפרשא אלא על בצידה ממש ואין זה ענין כלל

לקודם הדבור ולאחר הדבור וכהאי דאמרינן בריש יבמות גבי נילף מילה מתמיד וכו' וזה ברור בפירושא דמילתא דהכא. ובענין שקלא וטריא דחדש עיין בדבור דלקמן:

מה שהיו תגרי הגוים מוכרין להם וכר' ישמעאל וכו'. התוס' בפ"ק דר"ה דף י"ג הביאו לזה גבי הא דבעו התם חברייא מרב כהנא העומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ מהיכן הקריבו וכו' וזכרתי מזה לעיל ובענין הקושיא שהקשה א"ע מההיא דמחרת הפסח יצאו וגו' וכתבו דבירושלמי פ"ב דחלה פליגי אמוראי בהאי פירושא דמחרת הפסח והביאו להסוגיא וגם הר"ש כאן ולא ביארו ולא פירשו כלום וכבר ביארתי לזה בפנים. נקטינן מיהת מהאי סוגיא דלמ"ד חדש נוהג בח"ל נוהג אף בשל נכרים וזה מוכרח מדמשני להאי מ"ד דאין מצות מצה דוחה למצות ל"ת דחדש משום שאינה כתובה בצידה וכדפרישית ומבואר בדבור דלעיל וקאמר עלה מה שהיו תגרי גוים מוכרין וכר' ישמעאל וכו' וזהו ת"ק דמתני' סוף פ"ק דקידושין גבי כל מצוה שהיא תלויה בארץ וכו' וכדאמר התם בבבלי מאן תנא דפליג עליה דר"א דאמר חדש נוהג בח"ל ר' ישמעאל הוא וכו' והכא מוקי נמי להאי אידך תנא דר' ישמעאל דמייתי התם דס"ל דאפי' במקום שנאמר ביאה בלבד אינה אלא לאחר ירושה וישיבה דל"פ אלא אם בעינן נמי מושב או לא ומיהו הני תרתי דבי ר' ישמעאל פליגי אדר"א וס"ל דחדש אינו נוהג בח"ל והשתא מדמסיים הכא וכר' ישמעאל א"כ על כרחך דלא מצינן לאוקמי להאי שינויא דהכא כר"א לומר דאף דס"ל דחדש נוהג בח"ל דוקא בשל ישראל אבל לא בשל נכרים משום דפשיטא ליה להאי ש"ס דמאן דס"ל דחדש נוהג בח"ל נוהג אף בשל נכרים ומאן דס"ל דאינו נוהג ס"ל דאין חדש נוהג כלל בח"ל והלכך אצטריך לאוקמי האי שינויא דאכלו ממה שהתגרי גוים הביאו להן מח"ל כר' ישמעאל דוקא דפליג על ר"א דהתם וס"ל דביאה לאחר ירושה וישיבה משמע ואיהו לא דריש מושבותיכ' בכל מקו' שאתם יושבין ואין חדש נוהג בח"ל וזה מוכרח ולהכי קאמר נמי האי ש"ס בפשיטות לקמן בפ"ג דערלה בסופו וכן בפ"ק דקידושין על המתני' כל מצוה שהיא תלויה בארץ וכו' ר"א אומר אף החדש דפריך התם ר' יונה לר' יוסי ולמה לא תנינן אף החלה והשיב לו ר' יוסי לא תנינן אלא דברים שנוהגין בישראל ונוהגין בנכרים וחלה אינה נוהגת בנכרי' ומביאין התוס' שם להא וסיימו ומשמע דחדש דקתני במתני' נוהג אף בשל נכרי'. והנה כבר עמדו על ענין זה במה שפלפל הב"ח על דברי התוס' ורבו כמו רבו לעשות פסק חדש ובכל אשר ראיתי לא מצאתי להחדש מלא ישן כ"א פלפלו אם יפה הקשה הב"ח על התוס' או לא וכל אשר יגעו ומצאו להם לראיה הוא מן החדר ולחוץ ולא נגעו במקור הענין כלל. והנני בא לפתוח מעיין הסתום שיהא למקור נפתח גלוי לעין כל ואקוה שאם יבואו דברי לפני

המעיין המבין ומודה על האמת אשר יאמר כי זה הוא אשר ניתן המפתח על שכמו לסבול ויהי למס עובד לפרש כל תלמוד הירושלמי וכן לבאר כל דברי הרמב"ם הנלמדין מהאי ש"ס ומה שנזכר בדבריו מעניני דינים אשר הובאו התם והכא ופתח ואין סוגר וסגר ואין פותח בשכבר הודעתי לזה בכמה מקומות שאין ללמוד להוכיח מהירושלמי או להקשות ולפלפל עליו כ"א למי שלבו בריא כאולם בו בכולו ועל סדרו ופקיע הוא בכולו ונהירין ליה כל שביליה כאשר כתבתי זה בהקדמתי על סדר נזיקין שנדפס מקרוב בעזרת האל וזה הוא הדרך אשר נעלה בו כאשר עשו גאונים הראשונים ז"ל אשר הוציאו המסקנא מהש"ס הבבלי וכן מהאי ש"ס. וביחוד הוא הנשר הגדול הרמב"ם ז"ל ובתחלה אומר אני להביא לדברי הב"ח בקצרה ולא' פלמוני המדבר עליו וזה בלבד יבוא פה על לוח הספר ואח"כ נבאר בעזרת האל להמסקנא לדינא. וז"ל הב"ח על התוס' ותימא מאי ראיה מביאו מהירושלמי דודאי הא דפריך אמאי לא תני חלה לאו אדברי ר"א דאמר אף החדש פריך אלא את"ק דקאמר חוץ מן הערלה ומן הכלאים פריך אמאי לא תני חלה ומשני לפי שאינה נוהגת בשל נכרים כמו הערלה והכלאים דנוהגין אף בשל נכרים והשתא איכא למימר דלר"א חדש אינו נוהג אלא בשל ישראל והא דלא תני ר"א חלה כדתני חדש משום דבחלה לא פליג את"ק דת"ק נמי מודה דנוהג בשל ישראל אלא דחדש דס"ל לת"ק דאינו נוהג בח"ל אפי' בשל ישראל קאמר ר"א דאף החדש נוהג בשל ישראל והא דקאמר אף החדש לאו למימרא שדין זה שוה כזה לגמרי אלא לומר שיש איסור בחדש כמו בערלה וכלאים ולאפוקי מהת"ק שמתירו עכ"ד בזה. ועוד האריך יותר הרוצה לעמוד ע"ד ע"ש. ובעל בה"ז כתב על זה אי כדברי הב"ח דאת"ק קאי הקושיא א"כ קשה מנ"ל לר"א לחלוק את"ק דילמא גם הת"ק ס"ל דחדש נוהג בח"ל והא דלא חשיב ליה משום דאינו נוהג בשל נכרים כמו חלה דלא חשיב ליה הת"ק מהאי טעמא לדעת הב"ח אלא בע"כ דסבירא ליה בפשיטות דחדש כל היכא דנהוג נהוג אף בשל נכרים ואפילו הכי לא חשיב התנא קמא שמע מינה דסבירא ליה דלא נהוג כלל בחוץ לארץ לכך ראה רבי אליעזר לפלוג אתנא קמא וסבירא ליה דגם חדש נוהג בחוץ לארץ ואם כן הקשה בירושלמי את"ק ואר"א אמאי לא חשיבי חלה ומשני לפי שאינה נוהגת בנכרים וזה ברור. ועוד ראיה ברורה דחדש נוהג אף בשל נכרים מהא דאמרינן התם בדף ל"ח תניא רשב"י אומר שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ ערלה וכלאים וחדש ונוהגות בין בארץ בין בח"ל ודין הוא וכו' וה"ה לערלה בשתים ואם איתא דחדש אינו נוהג בשל נכרים ה"ל למימר וה"ה לערלה בשלש דערלה נוהגת בשל נכרים וכן כלאים אלא ש"מ דאין חילוק ביניהם וכדעת התו' עכ"ל. ואני כבר כתבתי בחבורי על סדר נשים בקידושין

שם (והנה נדפס שם זה בסוף החיבור בהשמטות) דכל דברי הברכת זבח אינם אלא דרך ויכוח ופלפול בעלמא ויש לדחות אותם דבעיקר הקושיא שהקשה על הב"ח דלפירושו ק שה מנ"ל לר"א דת"ק ס"ל דחדש אינו נוהג בח"ל. ואף דאין מקום לקושיא זו מעיקרא דסוגיין דתנאי בכל מקום דפליגי שמעו זה לזה בבה"מ זה אמר כך וזה אמר כך מלבד כל היכא דפליגי אליבא דחד תנא זה קיבל כך וזה קיבל כך או זה קיבל מרבו כך וזה מרבו כך הי' אפשר לדייק כן במקום דשייך לומר מנא ליה דכך כוונתו דילמא כך אבל הכא דפליגי אליבא דנפשייהו מה שייך כאן לומר מנא ליה לר"א הלא כך שמע בבה"מ דהאי ת"ק לא רצה לשנות לחדש דנוהג בח"ל והלכך פליג עליה אלא דבלאו הכי קשה מאי דסיים בזה הב"ז וכתב דילמא גם הת"ק ס"ל דחדש נוהג בח"ל והא דלא חשיב ליה משום דאינו נוהג בשל נכרים כמו בחלה דלא חשיב הת"ק מהאי טעמא לדעת הב"ח וכו' והא ליתא כלל דלא דמי חדש לחלה דבשלמא חלה מדרבנן היא בח"ל וכמו ערלה וכלאים ניחא דאיכא איזה ס"ד למימר דהא דלא חשיב ליה הת"ק משום דאינה נוהגת בשל נכרים אבל חדש אם איתא דס"ל להת"ק דנוהג בח"ל הוי ליה למיתני בהדיא כי היכי דלא נטעי לומר דדמיא לערלה וכלאים שאינן אלא מדרבנן ובאמת חדש למאן דס"ל דנוהג בח"ל מדאורייתא היא והשתא בא ר"א לחלוק ולומר. ואי דקושטא היא דס"ל להת"ק הכי אומר אני דלא כן אלא דחדש אסור מן התורה בכל מקום ודיוקא דאף בלאו הכי ליכא למידק מידי דהא במסקנא התם מוחק הש"ס תיבת אף וקאמר תני חדש וכדכתבו התוס' שם בדף ל"ט ד"ה תני וכו' וגם על הראיה ברורה שהביא הב"ז הרבה יש לתמוה על זה דמנא ליה הא ומהיכא פסיקא ליה דרשב"י סובר דערלה וכלאים נוהגין אף בשל נכרים דהא אנן לא ידעינן דנוהגין אף בשל נכרים אלא מהאי מתני' גופה ולדעת התוס' שהוכיחו שם גם לזה מהירושלמי. ומה שמביאין עוד ראיה משארי מקומות יש לדחות כמו שתמצא לקמן וא"כ אימא דרשב"י פליג אהאי מתני' תדע דע"כ הוא דפליג דהא לפי משמעות דהאי מתני' וכמ"ש התוס' ערלה וכלאים אינם אלא מדרבנן בח"ל וחדש הוא מן התורה לר"א ובמסקנא התם ש"מ דהלכתא כר"א וכהאי סתמא דמתני' דסוף ערלה והרי לרשב"י כל ג' מצות האלו נוהגות אף בח"ל מדאורייתא וא"כ היאך נלמד מכאן אליבא דרשב"י דערלה נוהגת אף בשל נכרים וכן אין ללמוד מהאי תוספתא שהובאה בבבלי סוף (יבמות דף קכ"ב) נכרי שהיה מוכר פירות בשוק ואמר פירות הללו של ערלה הן וכו' דאלמא אי לאו דחיישינן דלהשביח מקחו נתכוין אסור. דיש לדחות חדא דאימא מטעמא שהיה אפשר לחשוש שמא הישראל מכרם לזה הנכרי וכדנראה מפירש"י ז"ל שם ועוד דאימא האי ברייתא אליבא דהאי תנא דמתני' נשנית ורשב"י לא ס"ל כוותיה

ובזה נדחו כל דברי הב"ז ולא הוה קשה כלום על דברי הב"ח. אמנם אומר אני דאי קשיא על דעת הב"ח במה שהקשה על הוכחת התוס' ועל פירושו בהירושלמי הא הוא דקשיא. דהא אנן בעינן למידק מעיקרא בלאו הכי אהא דפריך ולמה לא תנינן חלה הא חלה לכ"ע אינה נוהגת בח"ל אלא מדרבנן וא"כ היאך ניתני מידי דרבנן בהני דחשיב דמדאורייתא נוהגין בח"ל וכ"ת הא ת"ק תני ערלה וכלאים היא גופה קשיא דמנ"ל להמקשה דהאי ת"ק ס"ל כסתמא דמתני' דסוף ערלה דערלה הלכה והכלאים מד"ס נימא מדפליג על רישא דהאי סתמא דקתני החדש אסור מן התורה בכל מקום והאי רישא לא מיתוקמא אלא כר"א ה"נ פליג אסיפא וס"ל דערלה וכלאים נוהגין בח"ל מדאורייתא וזהו כסברת רשב"י בהני תרתי ערלה וכלאים אבל בחדש לא ס"ל הת"ק כרשב"י וטעמיה דהת"ק חדא משום דערלה וכלאים חמירי דאיסורן איסור הנאה משא"כ בחדש והלכך ס"ל איפכא מדרשב"י בהא דאיהו יליף ערלה וכלאים בק"ו מחדש דנוהג אף בח"ל כדקאמר ודין הוא שינהגו ומה חדש וכו' והת"ק ס"ל לקושטא דמילתא לחלק בין ערלה וכלאים לבין חדש בהכי ועוד תדע דבגמרא התם קאמר אביי מאן תנא דפליג עליה דר"א ר' ישמעאל היא וכו' ומסיק דה"ק ללמד שכל מקום שנאמר ביאה ומושב אינו אלא לאחר ירושה וישיבה וזהו בחדש וא"כ ערלה דלא כתיב בה אלא ביאה נוהגת מיד והיינו דאיכא בין האי תנא דבי ר' ישמעאל ובין אידך תנא דבי ר' ישמעאל כדקאמר התם לקמן דאידך ס"ל דאף כלי מקום שנאמר ביאה לחודה אינה אלא לאחר ירושה וישיבה וא"כ ערלה ג"כ אינה נוהגת מיד והשתא מאן ת"ק דמתני' נימא דתנא דבי ר' ישמעאל קמייתא הוא דתרתי בעינן ביאה ומושב והלכך חדש דוקא אינו אלא לאחר ירושה וישיבה וא"כ אינו נוהג בח"ל אבל ערלה היתה נוהגת מיד ואפשר דנוהג' ג"כ בח"ל מן התורה להת"ק דמתניתין דהא בהא תליא וזה מבואר מהסוגיא דהתם וזה א"צ לפנים דהיאך תאמר דדבר הנוהג בח"ל ואף שהוא חובת הקרקע ובא"י לא נהוג עד לאחר ירושה וישיבה אתמהא אטו מי גריע א"י קודם ירושה וישיבה מח"ל ולא שייך כאן כלל לומר דגזירת הכתוב כך הוא דוק ותשכח מהני סוגיות שהדברים כנים ואמיתיים ומכיון דערלה מדאורייתא נוהגת בח"ל להת"ק איכא למימר דגם בכלאים ס"ל הכי דמהיכי תיתי לחלק דהא כלאים חמירי מערלה כדאיתא התם ומכיון שכן לא שייך כלל למיחשב חלה במתני' דבין לת"ק ובין לר"א לא מחשבינן אלא מידי דמדאורייתא נוהג בח"ל וכן קשה האי קושיא על התרצן למה לא שני ליה בפשיטו' דלא חשיב במתני' אלא מידי דמן התורה נוהג בח"ל והנה מכאן כבר היה לנו מקום להכריח דהקושיא דבירושלמי אינו אלא לר"א דאלו להת"ק אין מקום ליישב כלל להא דפריך ולמה לא תנינן חלה דכל היכי דתימר לא פלטת מהקושיא

דמנא ליה להמקשה דילמא הת"ק לא קחשיב אלא מידי דמדאורייתא נוהג בח"ל אבל אי אמרינן דאליבא דר"א הוא פריך איכא למימר דס"ל להמקשה דמכיון דסתמא דהמתני' דסוף ערלה אתייא כוותיה דר"א בהא דקתני ברישא החדש אסור מן התורה בכל מקום א"כ סיפא דמתני' דהתם נמי כר"א הוא דערלה הלכה והכלאים מד"ס ומכיון שכן ס"ד דהמקשה דר"א במתני' דקידושין לא פליג עם הת"ק אלא בחדש דווקא אבל בערלה וכלאים מודו ולענין שנוהגין בח"ל אבל אינן נוהגין אלא מדרבנן ואף ערלה דקתני הלכה י"ל כהאי מ"ד לקמן הלכתא מדינה דאלו הל"מ הויא מן התורה וכ"כ הרמב"ם בהדיא בפ"י מהל' מ"א דערלה הל"מ וכבר ידוע שכל הלכה למשה מסיני הוא דין תורה ולא מד"ס כמ"ש הרמב"ם בפ"ב מהל' ט"מ ובשארי מקומות והיה איזה מקום ליישב קצת אליבא דהמקשה אלא דיש עוד לפלפל בזה וכן ליישב לדעת התרצן ונניח זה ולא נאריך בפלפול בדברי חנם. האמנם האמת יורה דרכו וכשנדע מקור הענין ומהיכן יצאה קושיא זו בירושלמי והכרח התירוץ ממילא נדע פירושא דמילתא על נכון ועל קו האמת ותראה שנכונים הם דברי התוס' דמהאי שינויא דירושלמי מוכרח הוא דחדש נוהג אף בשל נכרים ומיהו כל זה אינו אלא לשיטת הירושלמי ולמ"ד דמשני הכי ולדינא תראה דאין זה שיטת הש"ס דילן כדלקמן וזה שצריך לראות ולידע מי הם המקשה והמתרץ בירושלמי בהאי ענינא הלא המה ר' יונה ור' יוסי דר' יונה הקשה כך לר' יוסי והכי גריס בהדיא בפ"ג דערלה בשלהי הפרק בתר דמייתי להמתני' דקידושין ומפרש לה. קאמר ר' יונה בעי קומי ר' יוסי ולמה לא תנינן אף החלה עמהן א"ל לא אתינן מיתני אלא דבר שהוא נוהג בישראל ובגוים וכו' והן הן ר' יונה ור' יוסי דפליגי הכא בתירוצא להקושיא דכך אני אומר לא אכלו ישראל מצה בלילי הפסח והשתא מבואר לן פירושא דהך מילתא דר' יונה הוא שהקשה כך לר' יוסי כלומר בשלמא לדידי דאנא אמינא בפ"ב דחלה דמצות עשה דוחה להל"ת אע"פ שאינה כתובה בצדה ניחא הכל דישראל אכלו מצה מן החדש דמצות מצה דוחה להל"ת דחדש וסבירא לי כמ"ד דחדש נוהג בח"ל כדמשמע ממושבותיכם בכל מקום שאתם יושבים וא"כ נאסר עליהם החדש מיד בכניסתן לארץ אלא שמצות מצה בלילה הראשונה הוא שדחה את הל"ת בחדש וס"ל נמי דמאן ת"ק דקידושין דפליג על ר"א ר' ישמעאל דברייתא קמייתא דס"ל דתרתי בעינן ביאה ומושב וא"כ להת"ק ערלה וודאי נוהגת בח"ל מן התורה וכן הכלאים וכדלעיל ותו לק"מ לדידי ליתני אף החלה עמהן דלא תנינן בין להת"ק ובין לר"א אלא מידי דמדאורייתא נוהג בח"ל ולדינא ס"ל כהאי דר"א בחדש דנקטינן כוותיה אלא לדידך דמתרצת להקושיא היאך לא אכלו ישראל מצה בלילי הפסח דממה שהיו תגרי גוים מח"ל מוכרין להם ומסיים את וכדר'

ישמעאל דאמר כל ביאות שנאמרו בתורה וכו' וזהו כאידך תנא דבי ר' ישמעאל דבביא' לחוד סגייא א"כ לדידך מאן ת"ק דפליג על ר"א אידך תנא דבי ר' ישמעאל הוא דאל"כ מאי דחקת לאוקמי כהאי תנא דבי ר' ישמעאל אלא ודאי דהכי סבירא לך והשתא היכי דתימא קשיא על האי מתני' דקידושין דאי תימא דלר"א דקאמר אף החדש היינו דאינו נוהג בח"ל אלא מדרבנן ושוה לגמרי לערלה דקחשיב הת"ק דודאי אינה נוהגת בח"ל אלא מדרבנן דהא ביאה כתיבה בה ואינה אלא לאחר ירושה וישיבה בא"י ואינה נוהגת בח"ל מן התורה כדלעיל וכן כלאים נמי מסתמא ס"ל דאינה נוהג בח"ל אלא מדרבנן א"כ קשיא בין להת"ק ובין לר"א אמאי לא תני אף החלה עמהן ואי דאמרת דלר"א חדש נוהג בח"ל מדאורייתא וכך הוא האמת אליבא דר"א אכתי קשה להת"ק דהא לדידך ע"כ דס"ל להת"ק דערלה אינה אלא מדרבנן וכן הכלאים דקחשיב ליה בהדדי וא"כ למה לא תני אף החלה עמהן והשיב לו ר' יוסי לעולם דהת"ק כאידך תנא דבי ר' ישמעאל ס"ל וכדאוקימנא להאי תירוצא לעיל במס' חלה והא דלא תני במתני' דקידושין אף החלה מטעמא אחרינא הוא דלא אתינן מיתני אלא דבר שנוהג בישראל ובנכרים וכו' והשתא שמעינן נמי ממילא מהאי שינויא דר' יוסי דמאן דס"ל דחדש נוהג בח"ל נוהג אף בשל נכרים דהא לא אתי להך שינויא אלא מכח דשני לעיל במס' חלה דישראל אכלו מצה ממה שתגרי גוים מכרו להן וכר' ישמעאל וכו' וא"כ על כרחך מדדחיק לאוקמי כר' ישמעאל ולא קאמר דאף למ"ד חדש נוהג בח"ל מ"מ אינו נוהג בשל נכרים אלא ודאי דלמ"ד נוהג בח"ל אף בשל נכרים וזהו דכתבו התוס' ובירושלמי נמי משמע דחדש נוהג אף בשל נכרים וכו' וזהו מוכרח מהך שינויא דר' יוסי דעל כרחך מדאיצטריך להאי שינויא ומשום דלשיטתיה להא דקאמר במס' חלה הוא דאזיל וכמבואר וזכינו עכשיו דמה שמוכיחין התוס' בענין חדש מהירושלמי הוכחה היא ואין להשיב עליה דנראה דכך היא מסקנת הירושלמי כר' יוסי וכן מה שמוכיחין לעיל דערלה וכלאים נוהגין בשל נכרים הוכחה היא למאי דמשני ר' יוסי דלא אתינן מיתני במתני' אלא מה שהוא נוהג אף בשל נכרים. ומיהו הא דקאמרי וכן משמע בפ' אין מעמידין וכו' יש לדחות דאף שכתבו דדוחק הוא לומר דמיירי בערלה של ישראל מ"מ ליכא למישמע מינה מידי דאיכא למימר דבשל ישראל מיירי וכן מההיא דספק ערלה וכו' אין להוכיח כלל דאע"ג דודאי ערלה אסור למכור בספק ערלה הקילו ובהדיא אמרינן בקידושין לקמן אימא כך נאמרה ספיקה מותר ודאה אסור ועוד דאכתי כלאים לא ידעינן אלא משינויא דר' יוסי בירושלמי הוא דשמעינן לה. והשתא דאתינן להכי נלך לחקור לדינא אם חדש נוהג בשל נכרים או לא אנן חזינן דדעת התוס' הוא כך וכמו שביארנו והכרחנו להוכחה דידהו

וכ"כ המרדכי בקידושין שם וכן דעת הרא"ש בתשובה הובאו בדברי האחרונים אבל אין דעת הרמב"ם כן דלא כתב זה בדין חדש שביאר בריש פ"י דהל' מ"א דהחדש נוהג אף בח"ל מן התורה וכר"א דנקטינן כוותיה וכהאי סתמא דמתניתין דסוף ערלה ולא כתב דנוהג אף בשל נכרים כמו שביאר בפ"א מהל' כלאים בחילוקי דינים דכלאים של נכרי וזה נלמד מהאי ש"ס דסוף מס' ערלה כמו שאבאר שם בעזרת האל וכן בדין ערלה ונ"ר כתב בפ"י מהל' מ"ש ונטע רבעי דנוהגין אף בשל נכרים וזה נלמד מהתוספתא פ"ה דדמאי והובאה בשלהי יבמות בבבלי וכן הובאה בהאי ש"ס לעיל בפ"ו דדמאי בהלכה י' וע"ש בענין שבארתי מדין מסיח לפי תומו בענין הזה וכתבתי שם בד"ה גוי שהיה צווח ואומר וכו' דאין לנו מבואר בהדיא לדעת הרמב"ם היינו בענין אם הוא נאמן בשלו דוקא במיגו דאי בעי לא מזבין לן ואם כך הוא באומר מגוי פלוני הן וכו' כמבואר לדעת החולקין שם אבל במה שנלמד בעיקרא דדינא משם דנוהג ערלה ונ"ר אף בשל נכרים זה מבואר כדבריו כמו שזכרנו וא"כ בדין חדש מבואר נגלה הוא דדעת הרמב"ם דאינו נוהג בשל נכרים דאל"כ לא הוה שתיק מלכתוב אף בדין חדש כמו שביאר בדין ערלה וכלאי הכרם וטעמו של הרמב"ם דלא פסק כהך דירושלמי מבואר הוא עכשיו מדברינו דלעיל דלא אמרו בירושלמי הכי אלא לדעת ר' יוסי דפליג אדר' יונה הכא בענין דחיית העשה למצות ל"ת ולדידיה הוא דאתינן להאי תירוצא הכא דישראל אכלו ממה שתגרי גוים מכרו להן וכר' ישמעאל וכו' ומעתה לא נפלאת היא ולא רחוקה ממך לדעת טעמו של הרמב"ם בזה דהא אנן חזינן דהש"ס דילן לא מוקי להת"ק דמתני' דקידושין כאידך תנא דבי רבי ישמעאל כדמוקי ר' יוסי בירושלמי אלא כר' יונה וכדפרישנא וא"כ לא קשה מידי גם זה להש"ס דילן אמאי לא תני חלה התם וזה מבואר הכל לעיל ועוד דהא עיקר טעמיה דר' יוסי דאיצטריך להאי שינויא דמשני לפי דלא תני אלא לדבר שנוהג אף בשל נכרים הוא מטעמא דלשיטתיה אזיל בהך דקאמר הכא דאין עשה דוחה להל"ת אא"כ כתובה בצידה ומחמת זה הוכרח לשנויי הכא ממה שתגרי הגוים וכו' והוכרח לשנויי בערלה וקידושין כמבואר הכל לעיל והרי זה ידוע דאין דעת הש"ס דילן כלל כר' יוסי דירושלמי לא בענין דחיית העשה להל"ת דלא אישתמיט לן בשום דוכתא בהש"ס דילן לחלק בכך בין כתובה בצידה או לא לעולם דוחה העשה להל"ת גרידא וכן בענין לפני הדבור ולאחר הדבור אין חילוק ואדרבה דלכאורה איפכא משמע ממה שאמרו בזה בריש יבמות דף ו' דליכא למילף לענין עשה דדותה ל"ת שיש בו כרת ממילה ותמיד שכן עשה שלפני הדבור אלמא דעדיפא דלפני הדבור אלא דאיכא למימר דלא אמרו כך כ"א לדחיה בעלמא דלא מצית למילף מהתם שכן הוא עשה שלפני הדבור וכו' ואין מן

הצורך להאריך בזה וא"כ מכיון דעיקר הבנין דר' יוסי דירושלמי על היסוד הזה הוא עומד כמבואר לעיל מעתה להש"ס דילן כל זה אינו דלא צריכין לשינויא דר' יוסי לא במתני' דקידושין אלא כר' יונה כדפרישית ולא לשינויא דר' יוסי להך קושיא היאך לא אכלו ישראל מצות בלילה הראשונה דתקשי הרי אנן נקטינן כר"א וא"כ החדש נאסר להן מיד וכן כתב הרמב"ם בפ"ז מהל' תמידין ומוספין שביאר שם להך דרשא מקרא דויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח לסתור דעת הצדוקין וא"כ נאסר החדש עליהן מיד בכניסתן לארץ דהאי מילתא בפשיטות מיתרצא להאי גיסא או להך גיסא או שתאמר כדעת ר' יונה בירושלמי דמצות עשה דמצה דוחה להל"ת דחדש ואם משום דאכתי יש לגזור כזית ראשון אטו כזית שני וכתירוץ התוס' בקידושין שם שכתבו א"נ י"ל גזירה וכו' אם כן אמור לאידך גיסא דמעבור הארץ לא אכלו כלל עד ממחרת הפסח דאקריב עומר ובענין המצה בלילי הפסח היו נוהגין כמו שנהגו כל מ' שנה במדבר ודקאמר התם לא הוו צריכי וכו' שהיו מסתפקין ממן שבכליהם להאי מ"ד דחדש לא נאסר להן עד לאחר י"ד שנה לאו דוקא להאי מ"ד שנאמר כן אלא אף לאידך מ"ד נוכל לומר כך אלא משום דהקשה התם דלהאי מ"ד ניכול לאלתר משני דלדידיה ע"כ דאתינן להך תירוצא דלא הוו צריכי וכו' אבל לפי האמת לכ"ע איכא למימר כן. סוף דבר דהיאך שתאמר בזה אין כאן הוכחה לדינא בענין אם חדש נוהג בשל נכרים או לא ולא אמרו כך אלא לדעת ר' יוסי בהירושלמי אבל לדעת ר' יונה ולדעת הש"ס דילן דאזלא בכל מילי כדעת ר' יונה דהירושלמי אין חדש נוהג בשל נכרים ואין אנו צריכין להאריך יותר כי נלמד דבר מדבר ממה שנתבאר הכל לעיל וזהו טעם הרמב"ם ז"ל על הנכון וקו האמת וזה שעלה במצודתי בענין פסק דחדש אחר שנתבאר לנו במילתא ברירא מהני תרתי סוגיות דהאי ש"ס ומסוגית הש"ס דילן בס"ד:

עפר חוצה לארץ שבא בספינה לארץ וכו'. כתב הר"ב בנקובה איירי וכו'. והן דברי הר"ש וע"ש במה שמפלפל בזה וכך הם דברי התוס' בפ"ק דגיטין דף ז' גבי פלוגתא דר' יהודה ורבנן בהמביא גט בספינה וכו' אבל דעת הרמב"ם אינו כן אלא סתם וכתב לדין דמשנתינו בפ"א מהל' תרומות בהל' כ"ג עפר ח"ל שבא בספינה לארץ בזמן שהספינה גורשת לארץ הרי הצומח בו חייב בתרומות ומעשרות ושביעית כצומח בא"י עצמה וא"כ בספינה שאינה נקובה מיירי דבגוששת תליא מילתא וי"ל נמי משום דסתם ספינה של עץ היא ולא בעי נקובה וכסברת ר"ת בתוספתא מנחות דף פ"ד ע"ש ומה שפסק כר' יהודא משום דקי"ל כר' יהושע בן לוי בפרק זה בורר דף כ"ה דכל מקום שאמר ר' יהודה אימתי ובד"א לפרש דברי הת"ק הוא. ומה דמשמע מהסוגיא דהתם וכן מהסוגיא דהכא

דר' יהודה ורבנן פליגי אהדדי ההיא כרמי בר חמא דפ' זה בורר דס"ל דאפי' אימתי לחלק הוא כן תירצו התוס' שם ד"ה אמר ר' יהודה וכו' בתירוץ הא' אבל מה שכתבו בתירוץ הב' לחלק בהאי כללא דריב"ל בין מתני' לברייתא אין דעת הרי"ף והרמב"ם כן וכבר בארתי לזה בחבורי על סדר נזיקין בפ"ז דשבועות בהלכה ו' דדעת התוס' והרא"ש הוא לחלק בזה בין משנה לברייתא ודעת הרי"ף והרמב"ם דאף בברייתא כל אימתי ובד"א לפרש הוא והבאתי ראיה לדעתם ז"ל מההיא דפ"ק דע"ז בשמעתתא דתרנגול לבן ע"ש ובענין מה שפלפלו התוס' מההיא דמנחות ריש פרק כל הקרבנות מענין בכורים וכן מה שהביא הר"ש כאן מההיא דירושלמי פ"ק דערלה בהלכה ב' יתבאר כל א' וא' במקומו בס"ד:

עציץ שאינו נקוב מעשרותיו מהלכה וכו'. עיין לעיל בפ"ז דכלאים בהלכה ו' ובמקומות המצויינין שם מה שנתבאר מענין זה:

רבי חייה בשם ר' יוחנן דברי הכל היא וכו'. כתב הרא"ש והובאו דבריו בדפוסים החדשים בהגהת פירוש הר"ש וז"ל אע"ג דסתם משנה היא הכא כיון דאמוראי סברי דמי פירות אינם מחברים לחלה ומוקמי הך סתמא כר"א בן יהודה איש ברתותא ופליג עליה ר"ע הלכה כר"ע מחבירו וא"כ אין הלכה כסתם משנה ואע"ג דר' יוחנן סבר דר"ע מודה דמי פירות מחברים לחלה הא פליגי עליה ר' יוסי בן חנינא וריב"ל ור' יונה וברייתא דרשב"י מסייעתן וגם דר"ת פסק דהלכה כריב"ל בכל מקום לגבי ר' יוחנן ובסדר תנאים ואמוראים כתב דהלכה כר' יהושע בן לוי בכל מקום ולכן טוב ליזהר שלא ללוש במי ביצים לבדם בלא תערובות מים כדי לצאת מהספק של חיוב חלה עכ"ל וע"פ דבריו כתב כן הרב בפי' המשנה וכן נראה שגם דעת הרמב"ם כן שלא זכר כלום מדין זה ולא תפס לדברי ר' יוחנן לעיקר וא"כ אין הלכה כסתם משנה זו לענין חיוב חלה והכ"מ ציין על מה שכתב בפ"ו מהל' בכורים בהלכה י"ב עיסה שנילושה ביין או שמן או דבש וכו' הרי אלו חייבין בחלה וכתב משנה בפ"ב דחלה ואע"ג דבירושלמי אמר ר"י בן חנינא וכו' ואשתומם כשעה חדא דאין דברים אלו אלא דברי תימא ומי פירות במי פירות נתחלף לו ודין דחמץ אטעיי' להרב דבפ' כל שעה דף ל"ה אמרו עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש אין חייבין על חימוצה משום דהוו להו מי פירות ואין מחמיצין ונדמה לו דה"נ באלו מי פירות איירינן ויש להפליא הרבה על זה דהא הכא בענין הכשר משקה איירי ופליגי אם לדמות דין חיבור לחלה לדין חיבור לטומאה כהאי מתני' דטבול יום או לא והרי יין ושמן ודבש משבעה משקין המכשירין הם וא"כ לא איירינן הכא אלא בשאר מי פירות כגון מי תותים ורמונים וכיוצא בהן וכמ"ש הרמב"ם בפ"א מהל' טומאת אוכלין דאלו הן שאינו

מכשירין ולא מקבלין טומאה ולענין חמץ הוא דאמרו דאף יין ושמן ודבש הוו כשאר מי פירות ואין מחמיצין בשלא נתערב בהן מים כלל כמ"ש הרמב"ם בפ"ה מהל' חמץ ומצה וכאן דבר ברור הוא דבשאר מי פירות עסקינן וא"צ להאריך בזה ותמה על עצמך דאי מתני' איירי בעיסה שנילושה ביין או שמן או דבש מאי האי דקתני ונאכלת בידים מסואבות וכי עיסה כזו לא הוכשרה לקבל טומאה ותו לא מידי בזה. ומה שכתב עוד הכ"מ דאפי' לר"י בן חנינא אפשר דר"א בן יהודה איש ברתותא עיקר ושפיר דמי למימר הכי מדסתם לן תנא כוותיה זה א"א לומר לדעת הרמב"ם שהרי בהדיא פסק כדעת ר"ע דטבול יום כמ"ש בפ"ח מהל' טומאת אוכלין בהל' י"ו עיסה שהוכשרה במשקין ונילושה במי פירות ונגע בה טבול יום לא פסל אלא מקום מגעו בלבד אלא דדבריו בלאו הכי אין להם שחר וכדאמרן ונמצינו למדין דלא נקטינן לענין חיוב חלה כדעת ר' יוחנן דהכא דהא ריב"ל פליג עליה וכמ"ש הרא"ש וכן הרמב"ם פוסק בכ"מ כריב"ל לגבי ר' יוחנן כמבואר בהרבה מקומות וגם שיש קצת ראיה לדעת הרא"ש מההיא דלקמן בהלכה ה' חד חליטר שאל לר' יוחנן וכו' עד שלא יבוא לידי ספק חיוב חלה ובוודאי ר' יוחנן לא צוה לו זה לעשות בפחות משיעור חיוב חלה בשאר עיסה שהרי זה אסור הוא כדאמר לקמן ריש פ"ג אלא מטעמא דהשאלה היתה במעשה חלוט שהוא נעשה ממי פירות וכיון דרבים פליגי עלי' דר' יוחנן וזה שאל לו היאך יתנהג צוה לעשות בפחות פחות מכשיעור כדי שלא יבוא לידי ספק חיוב חלה אלא שיש לדחות דאפשר חלוט שנעשה מיין או שמן ודבש או מים רותחין ואלו מסתמא מעשה אילפס הן כדפרישי' בפנים דגם בדין זה פליג ר"ל על ר' יוחנן לעיל בפ"ק וס"ל דכל שהאור מהלך תחתיו פטורה מן החלה ולפיכך צוה לו לעשות כן לאפוקי נפשיה מפלוגתא ולדינא כבר בארתי לעיל דבדין זה דברי ר' יוחנן עיקר הן וזהו שפסק הרמב"ם בהא דלעיל בפ"ו מהל' בכורים כר' יוחנן כמבואר הכל בפ"ק במתני' דסופגנין ומיהו יש להביא ראיה לדעת הסוברים דעיסה שנילושה בשאר מי פירות כדין דמשנתינו דפטורה מן החלה מהאי סוגיא דלעיל בפ"ה דדמאי בהלכה א' בהא דבעי לאוקמי התם במגבל עיסתו במי פירות וכדפרישית שם ודלא כפי' התוס' בפ"ק דיומא דף ט' והוא פי' הר"ש ע"ש ופריך התם מהא דר' יוסי בר' חנינא דהכא דמוקי לה כיחידאה וא"כ אין הלכה כסתם משנה זו דהלכה כר"ע בטבול יום והתם לדברי ר' יוחנן איירינן ומדלא משני התם הא ר' יוחנן פליג על ר"י בר' חנינא ומוקי למתני' דהכא כדברי הכל ש"מ דהש"ס תפס לדברי ר' יוסי בר' חנינא לעיקר וכדריב"ל דקאי כוותיה ואף שכתבתי שם דטעמא דלא משני הכי משום דמשני לר' יוחנן במה דקאמר לעיל בהאי ענינא דהתם גופיה ועוד דבלאו הכי לא קאי למסקנא התם

להאי אוקימתא במגבל במי פירות מ"מ מדחזינן דהש"ס פריך התם בפשיטות מהאי דר' יוסי בר' חנינא דהכא א"כ נקטינן כאוקימתיה ואין הלכה כסתם משנה דהכא ואם תרצה לשאול ולומר ולמה לא ביאר הרמב"ם דעתו בזה הרי תשובתך בצדך דזה נכלל בדבריו שכתב עיסה שנילושה ביין או שמן או דבש וכו' הרי אלו חייבין בחלה וא"כ דוקא במי פירות אלו הוא שחייבת בחלה וכמסקנת הש"ס אליבא דרבי יהושע בן לוי דתני דר' שמעון בן יוחאי דגמר חלה חלה דכתיב חלת לחם שמן מה להלן עשויה בשמן אף כאן עשויה בשמן ושמן אחד משבעת המשקין הוא וא"כ ממילא אימעטו שאר מי פירות שאינן מז' המשקין מן חיוב חלה וכך תמצא בהרבה מקומות בדברי הרמב"ם שסמך על שנלמד מכלל דבריו ובענין הכשר וטומא' ביאר במקומו בהל' טומאת אוכלין שם כמו שזכרנו לעיל שכתב שאר מי פירות כדרך שאין מכשירין כך אין מקבלין טומאה כלל ומה שכתב הראב"ד שם בהשגתו כבר נתבאר בדברינו לעיל בפי"א דתרומות בהל"ב ע"ש ד"ה על דעתיה דר' נתן. ובטור י"ד סימן שכ"ט מביא נוסחא א' בשם הרמב"ם עיסה שנילושה במי ביצים או ביין או דבש בלי שום מים תיבת בחלה והב"י שם הביא נוסחא שלפנינו וגם שם כתב הוא סתם משנה בפ"ב דחלה וכו' וכבר הוכחיו דסתם משנתינו אי אפשר לפרש כלל וכלל על עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש כ"א דוקא על שאר מי פירות וכן מי ביצים. איך שיהיה ע"כ דברי הרמב"ם אין נלמדים אלא מהאי דין חלוט דפ"ק וכדר' יוחנן דפ"ק כמבואר לעיל:

לחלה ולנטילת ידים וכו'. כבר בארתי לעיל בפ"ח דברכות בהל"ב טעמו של הרמב"ם דלא מחלק לענין טהרת חלה בין לפניו ובין לאחריו ויש עוד ראיה לדבריו מהא דמסיק בהלכה דלקמן דארבעת מיל יעשנה בטהרה יותר מד' מיל יעשנה קבין הרי דאינו מחלק בד' מיל בין לפניו ובין לאחריו לענין חלה:

הדא אמרה עגבות אין בהם משום ערוה וכו'. הר"ב כתב כן בפי' המשנה וזה מפני שראה כך בדברי הר"ש שהביא לזה אבל אין מסקנת הש"ס דילן כך דבפ"ג דברכות דף כד קאמר רב הונא עגבות אין בהן משום ערוה לימא מסייע ליה האשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה אמר רב נחמן בר יצחק כגון שהיו פניה טוחות בקרקע ומשמע דלמסקנא איתמר הא דרב נחמן ולא לדחויא בעלמא וכ"כ הרמב"ם בפ"ה מהל' בכורים בהל' י"א אבל האשה הערומה שישבה וכל פניה טוחות בקרקע מברכת ומפרשת חלה וכ"כ בפ"א מהל' ברכות פניה טוחות בקרקע והר"ב שכתב פניה טוחות בקרקע לא היה לו לסיים ולכתוב והעגבות אין בהם משום ערוה לענין ברכה דפניה טוחות בקרקע ושלא יהו בולטות העגבות בעינן לענין ברכה:

רב הונא אמר עומד הוא אדם על הצואה ומתפלל וכו'. בבבלי פ"ג דברכות דף כה גריס מילתא דרב הויא בענין אחר בפלוגתא עם רב חסדא דרב הונא אומר צואה על בשרו או ידו מונחת בבית הכסא מותר לקרות ק"ש ורב חסדא איסר ופסקו הפוסקים כרב חסדא ולגי' דהכא אף רב הונא אוסר בבשרו נוגע בצואה אלא דבעומד דמיקל רב הונא הכא וזה גרע מידו מונחת בבהכ"ס ונקטי' כרב חסדא דאסור דכתיב כל עצמותי תאמרנה וגו' וא"כ פשיטא בעומד ע"ג ואין דבר אחר מפסיק דבהכי הוא דאיירי כאן ולית הלכתא הכי:

הלכה ב

הדא אמרה ארבעת מיל יעשנה בטהרה וכו'. עיין בהל' דלעיל ד"ה לחלה ולנטילת ידים: **והן שנשכו**. על כרחך אדברי ר"א קאי כדפרישי' דהא הת"ק בהדיא קאמר עד שישוכו וסבירא ליה להאי שיטתא דהש"ס דר"א תרווייהו בעי הסל ועד שישוכו ולא משמע הכי בהש"ס דילן פ' אלו עוברין דף מח דגריס התם לפלוגתא דהכא דלקמיה אית תניי תני וכו' וגריס התם תנא ר"א אומר הסל מצרפן ור' יהושע אומר תנור מצרפן ופירש"י ז"ל דר' יהושע ס"ל אף התנור מצרפן אע"פ שלא נחן להסל. וא"כ לר"א הסל מצרפן ולא התנור וזהו כהאי תנא בברייתא קמייתא דהכא אבל תנא בתרא דהכא דלא כר' יהושע דהתם לפי פירש"י ונראה דיצא לו לרש"י לפרש כך משום דמסתברא הוא דאם התנור מצרף בשעת אפיה מכ"ש דכשרודה מן התנור ונותן להסל דהסל מצרפן בשעת הפרשה שמפריש החלה. רשב"ג אומר ככרות של בבל שנושכות זו בזו מצטרפות ופירש"י בזה לעיל שהן רחבות ועגולות כעין שלנו וכשמדביקן זו אל זו בתנור נושכות זו מזו הלנך חדא הוא. ולהך פירושא רשב"ג מוסיף אדברי ר"א ופליג אדר' יהושע דלרשב"ג אם הככרות נושכות זו מזו א"צ לצירוף סל דהנשיכה זו מזו מצרפן ואיכא למימר דמודה הוא נמי דאם אינן נושכות זו מזו ונתנן להסל דהסל מצרפן כר"א אלא דאדר' יהושע הוא דקאי לפלוגי עליה דאמר התנור מצרפן אף שלא נתנן להסל ולא בעי נמי נושכות זו מזו על זה קאמר דאין התנור מצרפן אלא בככרות הנושכות זו מזו ומזה נבין פיסקיה דהרמב"ם בפשיטות במה שפסק בפ"ו מהל' בכורים בהלכה י"ו ובהלכה י"ז דבהלכה י"ו כתב דהסל מצרפן וזהו כר"א דאיפסק הלכתא כוותיה בריש מסכת נדה ובהל' י"ז פסק דככרות הנושכות זו מזו מצטרפין אע"פ שלא נתנן לסל וזהו כרשב"ג וכדפרישית דלא פליג אדר"א אלא מוסיף הוא ובתנור פסק דאין מצטרפין היינו אם אינן נושכות ודלא כר' יהושע דר"א ורשב"ג פליגי עליה וזה הכל לפי שיט' הש"ס דהתם דאלו לשיטתא דהכא לר"א בעי צירוף הסל וגם נושכות ולא משמע כן מלישנא דמתניתין דקאמר ר"א אף הרודה וכו' ומשמע דלאוסופי את"ק הוא דאתא דלאו דוקא שישוכו זו מזו אלא ה"ה אף הרודה וכו'

וכדפרישית במתני' וא"כ לדינא תרווייהו קושטא נינהו אם נושכות לא בעינן צירוף הסל ואם הסל מצרפן לא בעינן נושכות וכדאמרן לרשב"ג והשתא הא דר' יוחנן דלקמן דהכא דמסיים וקאמר אייתיתיה מדחילפיי לשיטתיה הוא דס"ל בנשכו דוקא תליא מילתא וזהו דלא כמבואר בשיטתא דהש"ס דילן וא"כ כל מה שפלפל הרשב"א בזה והביאו הכ"מ שם הוא בחנם דמבואר נגלה לנו פיסקיה דהרמב"ם שעולה כפי שיטת הש"ס דילן וכדאמרן:

הלכה ג

דאינון סברין מימר שהוא פטור והיא חייבת. לפי זה אעיסה עצמה קאי שהן תולין הואיל ואותו הזקן אכל העיסה א"כ סמך על חלת הקמח שהופרש ממנה ונפטרה העיסה מן החלה ובאמת חלת הקמח אינה חלה אלא שאסורה לזרים משום חומרא בעלמא הואיל ונקרא עליה שם חלה והעיסה חייבת בחלה אחרת ופסק הרמב"ם בפי' המשנה כר' יהושע והיינו בעיקר הדין שהעיסה עצמה חייבת בחלה מפני שחלת הקמח אינה כלום וגזל הוא ביד הכהן וצריך להחזירו וכך הם דבריו בחבורו בריש פ"ח מהל' בכורים ולא העתיק שם דחלת הקמח אסורה לזרים דאינו אלא מצד החומרא ומיהו מה שכתב בפי' המשנה שהזקן אכל אותה חלה וכו' משמע דעל חלת הקמח קאי זהו לפי נוסחת המשנה ויש לכוין זה אף לפי הנוסחא האחרת אית תניי תני תיקן לעצמו וכו' וכפירוש הרמב"ם במשנה בזה שהם חשבו שלא חיוב אותו הקמח תלה ובאמת שהוא חייב וכו' ואין נ"מ לדינא מב' הנוסחות האלה לדברי ר' יהושע. ומה שכתב הכ"מ כאן מדלא כ' רבינו אסורה לזרים נראה שפוסק דלא כר' יהושע וכו' אין מזה הכרח כ"כ ומיהת בעיקר דינא לענין חיוב תלה פסק כוותיה וטעמא משום דר' יהושע השיב לחכמים דאין ראיה מאותו הזקן כדקאמר אף הוא וכו' ואין להאריך:

חד חליטר שאל לר' יותנן וכו'. עיין לעיל בהל"א ד"ה ר' חייא בשם ר' יוחנן מה שנתבאר מזה:

אמר רבי שמעון בן לקיש דרשב"ג היא וכו'. ר"ל לשיטתיה אזיל דפסק לקמן בפ"ג בהל"ז על מתני' העושה עסה מן החטים ומן האורז וכו' כרשב"ג דהתוספתא דפליג על מתני' דהתם כדגרסי' לקמן שם מתני' דלא כרשב"ג וטעמיה דסמיך אדהכא דמוקי לסתמא דמתני' דהכא כרשב"ג ושמעינן מיהת מכאן דריב"ל וכן ר' יוחנן פליגי על אוקימתי' דר"ל דריב"ל קאמר בהדיא דברי הכל הוא וכן נשמע מההיא דר' יוחנן דקאי כוותיה דריב"ל כדאמר ר' מנא ועיין לקמן בפ"ג שם מה שיתבאר מזה בסייעת' דשמייא:

בלימודה להיות מפרשת א' מכ"ד וכו'. כצ"ל וכמו שבארתי בפנים וכך הוא גי' הר"ש אבל מה שפי' דאנטמאת בשוגג קאי דכיון דרגילה להפריש כדינה הקילו עליה אבל בלמודה להיות מפרשת א' ממ"ח מפרשת א' מכ"ד כדי שלא יהא חוטא נשכר כיון דרגילה לעבור על דברי חכמים לא הקילו עליה בנטמאת עכ"ל וזה קשה לפרש ואין הלשון סובל פירושו ועוד דאם היא רגילה שלא לשמוע על דברי חכמים אף עכשיו היא לא תשמע ומאי האי דקאמר מפרשת א' מכ"ד והנכון דאנטמאת מזידה קאי וסוף דברי ר' מתנייא בלשון תמיה מיתפרשא וכן בלמודה לפי דרכה וכדין שלה קאמר כמבואר בפנים:

רבי אליעזר אומר ניטלת מן הטהור על הטמא. ממה דפרישית בפנים מבואר הוא בפשיטות במה דפסק הרמב"ם בחבורו בפ"ז מהל' בכורים בהל' י"ב כר"א וחזר בו ממ"ש בפירושו הלכה כחכמים וטעמיה דחכמי' דהכא ס"ל כמשנה קמייתא דפ' בתרא דע"ז דאסור לגרום טומאה לחולין שבא"י ואנן נקטינן התם כמשנה אחרונה דמותר לגרום טומאה לחולין שבא"י וכן בחולין עבולין לחלה לאו כחלה דמיא וא"כ מבואר פוסקיה בפשיטות וגם בהאי דגרסי' בפ"ה דסוטה והתני כביצה וכו' הכל מבואר הוא ממה שבארתי בפנים ויש לרש"י ז"ל דרך אחרת שם בענין פירושא דמתני' ואנו אין לנו אלא כפי' הנראה מדברי הרמב"ם ודבריו הם שם בעיסה שניה לטומאה ומזה נתבאר הכל כענין דפרישית בפנים דהא דנקט במתני' פחות מכביצה משום דבמתני' אייר בעיסה ראשונה לטומאה כדקאמר בגמרא וכמו שבארתי הכל ואין מן הצורך לכפול בדברים ובמה שהשיג הראב"ד כאן וכתב ובירושלמי לא הסכימו בסוף כר"א לעשות מעשה כמותו. לזה אומר א"י כמו שהודעתי בהרבה מקומות שלא רצה הראב"ד להטריח א"ע ולחפש אחר זכותו של הרמב"ם וטעמו לשבח כבר כתבתי בהקדמתי לסדר נזיקין וכאן נמי כל הסוגיא מדתני ר' אלעאי וכו' עד סוף הפרק לא שייך כלל וכלל להכא אלא דבפ"ב דתרומות שייכא כדגריס שם לכל הסוגיא והתם הוא דאמרו דר' אמי לא קיבל להא דר' יצחק בר נחמן ואפי' כן לא אורי כר"א משום דהתם בתרומה גופה באמת אין הלכה כר"א אבל הכא בחולין הטבולין לחלה ודאי הלכה כר"א לפי סוגית הש"ס דילן כמו שנתבאר וגם לפי סוגית הש"ס דהכא דלא הובאה להסוגיא אלא איידי דאיירי בהאי ענינא וזה פשוט הוא:

סליק פירקא בס"ד

פרק ג

הלכה א

אוכלין עראי מן העיסה וכו'. כדפרישי' וכ"כ הרמב"ם בהדיא בחיבורו בפ"ח מהל' ביכורי' בהל' ד' מאימתי תתחייב העיסה בחלה משתגלגל בחטים ויתערב הקמח במים או שתטמטם בשעורים ותעשה כולו גוף אחד. וא"כ גילגול הוא משתערב הקמח כולו במים ואע"פ שלא נעשה גוף אחד ואסור לאכול עראי בחטים וי"מ גלגול הוא שתדבק העיסה ונעשה גוף אחד וכך הם דברי הטור י"ד בריש סימן שכ"ז ויש ראיה ברורה לפי' הרמב"ם מהא דתני בתוספתא סוף פ"ק אמרו משום ר"י בן בתירא משתעשה מקרצות ומייתי לה הכא בהסוגיא ומפרש טעמיה דר"י בן בתירא משום דהוקשה לתרומת הגורן ואינה ניטלת אלא מדבר הגמור וא"כ ע"כ דסתמא דמתני' דפליגא על ר"י בן בתיר אלא בעייא מדבר הגמור ממש ואי ס"ד גילגול הוא משתעשה גוף אחד א"כ יותר גמור הוא ממה שתעשה מקרצות שהרי זה דבר ידוע שעד שלא תיעשה העיסה גוף אחד עושה היא מקרצות מקרצות וזה פשוט דשיעורא דר"י בן בתירא מאוחר הוא משיעורא דתנא דמתני' ואי אתה יכול לפרש שיהא מוקדם דהא עליה הוא דפריך הש"ס מעתה לכשתאפה וכו' ולא אמילתיה דתנא דמתניתין. וכן לישנא דקרא מסייעא להך פירושא דגלגול הוא עירוב הקמח במים ולא משתעשה גוף אחד דעריסותיכם כתיב וזהו העירוב במים ולא נמצא בחלה לשון אחר כ"א עריסה וכן ביחזקאל וראשית עריסותיכם תתנו לכהן וכל שנילוש ונעשה גוף אחד נקרא בצק בלשון המקרא כמו שתמצא בכל המקומות בתורה וכן בנביאים מלוש בצק עד חומצתו ובצק שבלשון המקרא הוא עיסה בלשון חכמים. ועיין בדבור דלקמן:

כיון שהיא נותנת את המים מגבהת חלתה. מלישנא דמתני' משמע שלכתחלה המצוה היא להפריש החלה מיד שנותנת המים בקמח והיינו מתחילת דבר הנילוש ממנה שהרי א"א להפריש החלה מהקמח שנתערב והכי מוכח בהדיא בגמרא דלכתחילה קתני דמיד שנותנת המים מגבהת חלתה דהא פריך בפשיטות על הא דבעי ר"ל מעיקרא לאוקמי הך סיפא כר"ע דהנוטל חלה מן הקב חלה ומקשי עלה כלום אמר ר"ע אלא לשעבר וכו' והכא בתחילה אנן קיימין וכו' הרי דהש"ס מפרש להסיפא בפשיטות דמגבהת חלה לכתחלה משמע וא"כ הא דמסיק ר' יוחנן וקאמר דברי הכל הוא דמכיון שהיא נותנת את המים זו היא ראשית עריסותיכם ה"ק דהכא הכל מודים דלא בעינן שיתערב כל שיעור הקמח במים אלא אפי' לא נתערב אלא מקצת ממנו חל עליו המצוה להפריש החלה דזו היא ראשית עריסותיכם ור"ל דהתורה ציותה כך שיפריש מראשית העירוב ולישנא דקרא

דייק הכי מראשית העירוס תרימו וכמ"ש בדבור דלעיל אלא שאין איסור לאכול ממנה אכילת עראי עד שתגלגל כל שיעור הקמח משיעור חיוב חלה ואז הוקבעה העיסה לחלה ואסור אף באכילת עראי עד שיפריש החלה. ומזה נבין דעת הרמב"ם וכמשמעות לשונו שכתב בפ"ח שם בהל' ב' אימתי מפרישין חלה כשיתן את הקמח במים ויתערב הקמח במים מפריש החלה וכו' ור"ל כשיתערב אף מקצת הקמח במים חל עליו מצות הפרשת חלה אם יש שם הנילוש מתחילת הדבר וכדמסיים והוא שלא ישאר שם בעריבה קמח וכו' וכדתנינן במתני' הרי דלא איירי אלא בשנתערב מקצת הקמח במים ובהל"ד שכתב מאימתי תתחייב העיסה בחלה משיתגלגל בחטים ויתערב הקמח במים והיינו שנתערב כולו במים וזהו הגלגול בעיסת החטים כדפרישית בדבור דלעיל ואז הוקבעה העיסה לחיוב חלה ואסור לאכול ממנה אף אכילת עראי כדמסיים שם זהו הבנת דברי הרמב"ם וכך הבין הראב"ד דבריו ומה שהשיג שם וכתב אין יפה לעשות כן וכו' ואם חיוב הוא לעשות כן איך יאכל ממנה עראי עד שתגלגל והוא טבל יש לתמוה על קושיא זו וכי מה שנה דין זה לדין דמעשרות דתנינן בפ"ק דמעשרות מאימתי הפירות חייבין במעשרות וכו' ובתר הכי תנינן איזהו גרנן למעשרות וכו' ולענין שיהא אסיר לאכול מהן אפי' אכילת עראי וכו' ולמה לא הוקשה לו ג"כ כאן ואיך יאכל מהן עראי עד שלא הגיע גרנן הא כבר נתחייבו במעשר משהגיעו לעונת מעשרות והרי הוא טבל ואם יתישב הדבר במעשרות דכשהגיעו לעונת המעשרות חל עליהן חיוב המעשרות לענין שאם הפריש חל שם המעשרות עליהן אבל טבל לא מיקרי עד שיוקבע למעשרות כל א' וא' לפי דינו ואז הוא דאסור אף באכילת עראי א"כ ניישב כעין זה ממש כאן לענין דין חלה בענין חיוב הפרשת חלה ובענין קביעות להחלה שתחול עליה שם טבל עד שיפריש החלה שהן ג"כ בב' זמנים נפרדים והרי מבואר לך דלא הטעהו לשון הירושלמי כמ"ש הראב"ד עליו אלא דלשון הירושלמי מלמדהו דכן מוכרח מלשון הירושלמי ומלשון המתני' דלכתחלה מצוה להפריש החלה מידי כשנותנת את המים מתחלת הדבר שנילוש כמו שבארתי לעיל וכן מוכרח נמי דהך סיפא דמתני' בשלא נתערב אלא מקצת הקמח במים הוא דאיירי דהא משום הכי בעי ר"ל לאוקמי להסיפא כר"ע וקאמר ר' יוחנן דברי הכל הוא דאף שלא נתערב אלא מקצת זו היא ראשית עריסותיכם וזה פשוט. והכ"מ הסיב כאן להבנת דברי הרמב"ם שלא כהבנת הראב"ד בדבריו וכ"כ בב"י סי' שכ"ז אחר שהביא דברי הרא"ש והסוברים דכוותיה דהא דקתני שמגבהת חלתה וכו' לא שיהא זה עיקר המצוה דטוב יותר שתמתין עד אחר גמר לישה ותעשה גוף אחד אלא תקנת חכמים הוא בעיסה טהורה למהר להפרישה חלתה בטהרה שמא תטמא העיסה וכו' והביא

לדברי הרמב"ם וכתב וצריך לפרש דבריו כדברי הני רבוותא ולפי שלא הבין הראב"ד כן בדבריו השיגו וכו' עכ"ל וכבר ביארנו שהבנת הראב"ד בדברי הרמב"ם יפה הבין שכך הוא דעת הרמב"ם ומשמעות לשונו מוכח כן ומה שהקשה הראב"ד מבואר הוא ג"כ דאין כאן קושיא בענין זה וכדלעיל. ומה שהביאו הני רבוותא לסיועא לסברתייהו מההוא דירושלמי פ' ואלו עוברין ופ"ק דביצה וכמה שהביא הכ"מ כאן וכן בב"י שם וראיתי שהם לא הביאו אלא קצת מסוף הסוגיא ורצו ללמוד משם דהתקנה שהוזכרה התם על חלה דעלמא קאי והנני מעתיק כל הסוגיא דאתמר התם ומפרשה כדמוכרח מענינא דהסוגיא ויראה הרואה שאין כאן ראיה מבוררת לדבריהם משם דגרסינן התם בהל"ג על המתניתין כיצד מפרישין חלה טמאה ביו"ט מתניתא בשניטמאת לאחר גלגולה אבל נטמאת קודה לגלגולה יעשנה קבין בלשה בי"ט אבל אם לשה מעי"ט כהדא דתני הלש עיסה בי"ט מפריש חלתה בי"ט לשה מעי"ט ושכח להפריש חלתה אסור לטלטלה ואין צורך לומר ליטול ממנה עירס לא אמר אלא לש הא עירס לא אמר ר' שמואל אחוי דר' ברכיה תיפתר בעיסה טמאה שאינו מפריש חלתה אלא לבסוף אמר ר' יוסי בר' בון בדין היה בעיסה טהורה שלא יפריש חלתה אלא בסוף תקנה תיקנו בה שיפרישנה תחילה שלא תטמא את העיסה ע"כ הסוגיא שם וכך הוא ממש בפ"ק דביצה. וזה ביאורה מתניתא דפליגי תנאי התם כיצד מפרישין את החלה בטומאה בי"ט מכיון דהחלה לא חזיא לאכילה ומר אמר הכי ומר אמר הכי דוקא בשנטמאת לאחר גלגולה שכבר הוקבעה לחיוב הפרשת חלה אבל אם נטמאה מקודם לגלגולה דאכתי לא חל עליה קביעות חיוב חלה א"כ הדין בה שיעשנה קבין קבין בפחות מכשיעור כדי שלא יצטרך להפריש חלה וה"ז דומה למאי דתנינן בפ' דלעיל בהל"ג מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשנה קבין ואל יעשנה בטמאה וכת"ק דהלכתא כוותיה וה"נ מכיון שנטמאת מקודם ואינו יכול לעשותה בטהרה א"כ לכ"ע הכא יעשנה קבין שלא יבוא לידי שיעור חיוב חלה כדי שלא יצטרך לעשותה בטומאה ולא יכול להתעסק בחלתה בי"ט מכיון דלא חזיא לאכילה. בלשה בי"ט. והא דקתני כיצד מפרישין דמשמע דמיהת יכול להפריש החלה אלא דפליגי בתקנתא דוקא בשלשה להעיסה בי"ט היום דלא הוה אפשר ליה להפרישה מעי"ט אבל אם לשה להעיסה מעי"ט הדרינן להאי דינא כהדא דתני בתוספתא דביצה בפ"ק הלש עיסה בי"ט מפריש חלתה בי"ט. והתם גריס הלש עיסה בי"ט בין טמאה ובין טהורה וכו' והאי תלמודא לא גריס לה אלא כדמייתי לה כדמוכח מדלקמן. לשה מעי"ט ושכח להפריש חלתה מעי"ט אסור הוא לטלטלה בי"ט דטבל הוא וקסבר דאין טבל מוכן ליו"ט ואצ"ל ליטול ממנה החלה בי"ט וש"מ דמתני' דקתני כיצד מפרישין

בשלשה בי"ט דוקא מיירי. עירס לא אמר ומדייק הש"ס להרישא דברייתא עירס את העיסה בי"ט לא אמר וכי היכי דנשמע מינה לגוונ' דסיפא דהוה מיבעי לאסוקי אבל עירס מעי"ט אסור לטלטלה ואצ"ל ליטול ממנה דהא בשעירס אותה בלבד כבר נתחייבה בחלה מעי"ט אפי' לא גמר הלישה ומדלא קתני עירס אלא הלש ש"מ דבעירס לא מצי למיתני משום הסיפא דאפי' העירוס היה מעי"ט יכול הוא להפריש חלתה בי"ט בתמיה דאי הכי קשיא לן הא אנן תנינן בפ"ג דחלה דכשנתגלגלה העיסה והיינו עירס שנתערב כל שיעור הקמח במים כבר הוקבעה לחלה והשתא ליתני הכא עירס לאשמועינן רבותא טפי בסיפא דאף אם העירוס היה מעי"ט אינו יכול להפריש חלתה בי"ט. א"ר שמואל אחוי דר' ברכיה. דלא קשיא דתיפתר דהך ברייתא מיירי בעיסה טמאה שאינו מפריש חלתה בי"ט אלא לבסוף והיינו לאחר שתאפה וכר"א דמתני' דהלכתא כוותיה דס"ל לא תקרא לה שם עד שתאפה ולאו דוקא בי"ט של פסח אירי אלא ה"ה בעצרת ובחג כדמסיק התם דבכל יו"ט אסור להתעסק ולהפריש חלה מעיסה טמאה מקודם שתאפה דמכיון דלא חזיא לאכילה אסור אף ללוש אותה משום כל מלאכה לא יעשה והלכך לא יפריש החל' עד אחר שתאפ' דעד שלא קרא שם חלה כל חדא וחדא חזיא ליה והשתא לא תידוק לש אין עירס לא דלאו לדיוקא מיתני אלא משום היא גופא קמ"ל ולרבותא קתני הלש דאפילו אם נטמאת העיסה קודם הלישה לש אותה בי"ט ואינו מפריש חלתה אלא בסוף לאחר שתאפה. אמר ר' יוסי בר' בון וכו' לא פליג אדר' שמואל אלא מוסיף הוא דבדין היה דאף בעיסה טהורה שעושה אותה בי"ט שלא יפריש חלתה אלא בסוף לאחר שתאפה ולא יפרישנה מקודם דהא מתקן הוא העיסה בי"ט ועד שלא הפריש החלה מותר להתעסק בה בכל ללוש ולאפות דאמרינן כל מקצת ומקצת מהעיסה חזיא ליה ולאחר שתאפה קורא לה שם חלה שזה יהיה לחלה ויכול הוא ליתנה לכהן מתי שירצה ואין כאן מתקן בי"ט. תקנה תיקנו בה. כלומר ואלא מפני מה התירו להפריש חלה בי"ט בתחלה אחר שהוקבעה העיסה לחיוב חלה ומקודם שתאפה משום דתקנה תקנו בה שלא תטמא את העיסה כלומר שלא יארע לה איזה טומאה ותיטמא העיסה ואם לא יפריש החלה בתחילה שוב אינו יכול להתעסק בהעיסה דהרי טבל טמא הוא והחלה שבה לא חזיא לאכילה דלשריפה עומדת לפיכך התירו להפריש החלה בתחילה בי"ט משום הך חששא. זהו ביאורה ופירושה דהסוגיא בפ"ג דפסחים ובפ"ק דביצה. והנה אחר מחילת גודל כבוד תורתם דהני רבוותא ובנשיקת ידים אומר אני דלא זה הדרך ולא זו העיר ללמוד מכאן לדין חלה דעלמא ולא זה הוא הפירוש כפי שפירשו בה לפי שיטתם דלבסוף אחר שתגמר לישת העיסה הוא דלא מיירי כאן אלא בענין הפרשת חלה

בי"ט ופירוש דבסוף לאחר שתאפה הוא וכל המעיין והמדקדק בהאי סוגיא ובענינא דמתני' דהתם דעלה קאי יודה שזה הוא הדרך הנכון בעי' הסוגיא כדפרישית וזהו דרך הרמב"ם והשתא ל"ק הני סוגיות אהדדי דאלו לפי' הני רבוותא דאחלה דעלמא קאי א"כ הסוגיא דפסחים ודביצה סותרת לסוגיא דהכא דבהדיא מפרש להסיפא דמתני' דהכא דלכתחילה אנן קיימין ולא נחית כאן כלל להך תקנתא כמו שרצו לפרש אלא דהך תקנתא בחלה שמפריש מן העיסה שנעשית בי"ט הוא דאיתמר וזה ברור ונכון ומיוסד על היסוד האמת והישר בס"ד:

אף מה שבלגין לא נטבל וכו'. הך מילתא שנויה כמה פעמים בסדר הזה כמו שתמצא במקום אשר ציינתי בפנים וע' לעיל בפ"ג דמעשרות בהלכה ג' ד"ה והחרובין עד שלא כנסן לראש הגג במה שביארתי בענין דין דמחזיר את המותר:

עשה עיסה מן החטים ומן השעורים אחר מי אתה מהלך וכו'. כדפרישית. ופשוט הוא דמכיון דלא איפשיטא אזלינן לחומרא ומיהו ע"כ דמיירי דאין בעיסה מן החטים כשיעור אלא בצירוף של השעורים עמה דאל"כ מאי קא מבעיא ליה הא ודאי הגלגול מחייב בה מכיון שיש בהחטים כשיעור ולא אזלא האי בעיא אלא למ"ד דהחטין מצטרפין עם השעורים לענין שיעור חיוב חלה ולפיכך לא זכר הרמב"ם מזה כלום מכיון דאנן קי"ל דבעיסת נשוך אין החטים מצטרפות אלא עם הכוסמין בלבד ועיין בריש מכלתין ד"ה ומצטרפין זע"ז ולקמן בפ"ד בהל' ב' ד"ה ר"י בן נורי:

זו היא ראשית עריסותיכם. כבר מבואר הכל לעיל בד"ה כיון שהיא נותנת את המים ע"ש ותדע קושטא דמילת' ברירא ואין מן הצורך לעשות כאן שום ט"ס כמה שרצה הר"ש לומר בהא דבעי לאוקמי מעיקרא דר"ע היא כמו שתראה בדבריו ולפי מה שנתבאר הכל ניחא בס"ד:

מעשר טבל שנתערב בחולין וכו'. עיין מזה לעיל בפ"ז דדמאי בהל' ו' ובהלכה שלאחריה מה שיתבאר מענין זה בס"ד:

הרי זו חלה על העיסה הזאת ועל השאור וכו'. הכ"מ כתב בריש פ"ח שם ולא ידעתי למה השמיט רבינו ועל הקרץ וכו' וזה פשוט שלא הוצרך להאריך בזה דזה בכלל העיסה הזאת ועוד דלאו בכל העיסות יש קרצות קרצות תחתיה ואם נמצא מקרצות תחתיה פשיטא דהכל בכלל וזה הי' צריך לדקדק מפני מה לא הזכיר הרמב"ם מהא דקאמר הכא חוץ מן הטמא שבה אלא דזה כבר מתיישב ממה דפרישית בפנים דלשיטתם דחכמים דסוף פ' דלעיל היא וכבר מבואר שם במה דפוסק הרמב"ם הלכה כר"א דהתם וטעמו לזה:

תיקנו בחלה שתהא ניטלת מן הטהור על הטמא וכו'. כדפרישית ואם דכל האי שקלא וטריא לא קאי אלא כדמסיק ר' שמואל בר אבדומא ולא למפרע היא קדישה וכו' מ"מ מדקאמר הכי בפשיטות תיקנו בחלה יש ראיה נמי מהכא להך פיסקא של הרמב"ם בחבורו כר"א דסוף פרק דלעיל:

הלכה ב

אמר ר' יונה אוף אנן תנינן תרתיהון וכו'. כדפרישית דבהאי שינויא דתשני להני תרתי מתני' מיתרצא נמי הני תרתי מילין דר' חייא רובא והך שינויא נלמד מהאי כללא דאמר אביי בריש נדה דף ז' דכל שודאו מטמא לתולין בהא הוא דגזרו על ספקו בחולין הטבולין לחלה וכ"כ הרמב"ם בפ"ח מהל' בכורים בהל' י' בדין זה אבל בעלמא נקטינן דחולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמו לענין טומאה אלא כחולין גרידא חשיבי וכמו שנתבאר בסוף פ' דלעיל. והר"ב שכתב כאן בסתימות דחולין הטבולין לחלה כחלה דמו לא הי' לו לכתוב כן. ומה שהביא הכ"מ כאן בשם הר"י קורקס לעשות ט"ס בדברי הרמב"ם במ"ש גזרו על ספקו בחולין הטבולין לחלה שלא יטמאו אותן והגיה שצ"ל שיטמאו אותן ע"ש ואין כאן הכרח להגיה כלל אלא דה"ק שלא יטמאו אותן בידים בטומאה ודאית אלא צריך שיגמרנו בטהרה ובמה שכתב א"א שתהי' זו כוונתו מכח הסוגיא דפ"ק דנדה גם משם אין הכרח לפירושו ואין להאריך כי מבואר הוא כוונת דברי הרמב"ם לפי הנלמד מהאי סוגיא בענין האי כלל הנזכר:

הלכה ג

שדה שהביאה שליש לפני הנכרי וכו'. עיין בפאה שם ובמקומות המצוינין לעיל במה שנתבאר מענין זה:

הלכה ד

מה בינה לבין עיסת ארנונא שמא אינה חייבת בחלה. פשוט הוא דהאי קושיא אירשא דמתני' קאי כדפרישית בפנים דלא איירי הכא מענינא דסיפא עד לבתר הכי דקאמר ר' בון בר חייה בעי קומי ר' זעירא וכו' ועד כאן מרישא דמתני' הוא דמדייק הש"ס וכדגריס לקמן בהאי דר' יוסי אוף אנן תנינן וכו' וזה הכל מהרישא דמתני'. וראיתי בב"י י"ד סי' ש"ל שכתב וז"ל ואהא דתנן בפ"ג דחלה העושה עיסה עם הנכרי אם אין בשל ישראל כשיעור פטורה מן החלה אמרינן בירושלמי ומה בינה לעיסת ארנונא שמא אינה חייבת בחלה תמן ברשות ישראל עומדת שמא ימלך הגוי שלא יטול הכא בדעת הגוי היא תלויה ומשמע דאפי' אין שיעור חלה בשל ישראל חייבת וכ"כ הרא"ש ז"ל עכ"ל בזה וכ"ה בדברי הרא"ש בפ"ק דפסחים ודברים הללו אינם מובנים דאם על עיסת ארנונא

קאי דאפי' אין בשל ישראל כשיעור חייבת מה שייך הכא כשיעור בשל ישראל או אין בה כשיעור וכי עיסת ארנונא בשותפות היא הלא אין עיקר הטעם לפי שיטתא דהאי ש"ס דחייבת אלא שמא ימלך המלך ולא יטול חלק הארנונא מעיסה זו ותשאר כל העיסה של ישראל ואין להאריך במבואר. ומוכרח דקושית הש"ס והתירוץ לא שייך כאן אסיפא דמתני' כלל אלא אריש הוא דקאי. ומיהו בעיקר דין דעיסת ארנונא משמע הכא מפשיטות הקושיא והתירוץ דחייבת היא בחלה וכן הוא בתוספתא בפ"ק וכך הוא הגי' בספרים שלפנינו בפ"ק דפסחי' דף ו' ע"א כלישנא בתרא אמר רבא בהמת ארנונא פטורה מן הבכורה ואע"ג דמצי מסלק ליה עיסת ארנונא חייבת בחלה ואע"ג דלא מצי מסלק ליה מ"ט בהמה אית לה קלא עיסה לית לה קלא וכך הביא הרי"ף שם והר"ן כתב שם על פי ההיא דהכא וג"כ כדברי הרא"ש דהקושיא והתירוץ מיוסדים על הסיפא דמתניתין ואפשר שכך היתה הגי' לפניהם ולפי הגי' שלפנינו משמע כדפרישית וכך נראה שהוא גי' הרמב"ם ופירושו בההיא דהכא שכתב דין דהסיפא דמתני' בפ"ו מהל' בכורים בהל' ט' כפשטה וכמשמעה היו ישראל ונכרי שותפין בעיסה אם היה בחלק הישראל שיעור עיסה החייבת בחלה ה"ז חייבת בחלה ומשמע שאין זה כדין עיסת ארנונא ודין דרישא דמתני' כתב בפ"ח שם בהל"ח וג"כ כפשטה וכמשמעה ובדין עיסת ארנונא לא מצינו בדבריו שזכר מזה כלום ולא בדין בהמת ארנונא בהל' בכורות שבפ"ד שזכר שם מדין בכורה בשותפות נכרי שפטורה ושארי חלוקי דינים שנאמרו שם ודין ארנונא לא הוזכר בהדיא ואפשר שגי' אחרת היתה לו בההיא דפ"ק דפסחים וכמו שהביא הב"י שם בשם ס' התרומות דגריס עיסת ארנונא פטורה מן החלה ומ"מ איך שיהיה למה לא ביאר הדין הזה בהדיא אם לא שנאמר דלדעתו ארנונא כשותפות הנכרי הוא וא"כ בדין חלה צריך שיהא בשל ישראל כשיעור דוקא ולא כדעת הסוברים להוכיח מכאן דאפי' אין בשל ישראל כשיעור חייבת דבזה נראה שפי' הוא ז"ל להקושיא והתירוץ אריש דמתני' דוקא כדלעיל ולשיטת הש"ס דהכא החיוב בה מטעמא אחרינא שמא ימלך וכו' ובדין בכורה הרי היא כשותפות עם הנכרי ופטורה. ובהאי דר"ז בסוף הלכה שכתבתי שיש גורסין ואינו מעורב ע"י גידין זו היא גי' ס' התרומה שהביא ב"י שם וכ"ה הגי' לקמן בסוף פרקין: **ואם ספק חייב**. כתב הר"ב ומוכרה לכהן וכן דעת הר"ש וכתב דהכי קאמר בירושלמי והרמב"ם מפ"ח מבכורים בהל"ט סתם וכתב בזה ואם ספק חייבת בחלה ומשמע שנותנה לכהן בחנם כמו שכתב בדין ספק תרומה בכמה מקומות וזכרתי מזה לעיל בפ"ק דתרומות בהל"ז ועיין שם בד"ה תני שניה לא תאכל וכו' שדעתו ז"ל דבכל מקום שהחיוב הוא מצד הספק מדאורייתא ויש בהספק עון מיתה אע"פ שהחיוב עצמו אינו

אלא מדבריהם כגון בתרומת מעשר של דמאי וכן כל כיוצא בו צריך ליתנו לכהן בלא דמים ועיין עוד בדבור דלקמן:

תמן את אומר ספק פטור והכא את אומר ספק חייב וכו' נוטל הוא דמיו מן השבט. ובבבלי חולין דף קלד דרמי נמי מת י' דהכא אמתני' דהתם ומשני ספק איסורא לחומרא ספק ממונא לקולא ולא שמעינן מהתם בהדיא דצריך הכהן שיתן לו הדמים בשביל החלה ואע"ג דמסיים התם דאמר רב חסדא וכן תני ר"ח שמנה ספיקות נאמרו בגר ארבע לחיוב קרבן אשתו וחלה ובכור בהמה טמאה ובכור בהמה טהורה לחיוב וכו' וא"כ לכאורה מדחשבינהו כחדא דמיין הן אהדדי ובכור בהמה טהורה הדין בו דאם ספק הוא יאכל במומו לבעלים ואין הכהן יכול להוציא מידו וא"כ אפשר דה"ה בחלה אבל הא ליתא דאדרבה משם נלמד דלא דמי ספק חלה לספק בכור כ"א בזה דספיק' דידהו לחיובא אבל לא לענין שיכול לעכב לעצמו עד שיתן לו הכהן דמים דהתם אין האיסור אלא כ"ז שיש בו הספק וכדפירש"י ז"ל שהוא ספק כרת לשוחטו בחוץ וצריך להמתין עד שיסתאב דתו לית ביה אלא דין ממון ואוכלו הוא במומו הרי דכשנפל בו המום פקע האיסור ואין הכהן יכול להוציא ממנו דהוא בעצמו יכול לאוכלו במומו אבל בספק חלה וספק תרומה וכיוצא בהן הרי אי אפשר להבעלים עצמן לאכלן לעולם דהספק עון מיתה לעולם עליהן ועל כרחו צריך ליתנו להכהן והיאך יתחייב הכהן ליתן לו הדמים בשבילן דעכ"פ צריך הוא להפריש וא"כ מה יעשה בהן והרי חמור בהן ספיקן כודאן לענין זה דאם אינו נותנו לכהן זה יתננו לכהן אחר דלדידיה לא חזו ליה ואפי' בהסקה לא אפשר ליה משום ספיקא דאיסורא דשמא היא חלה גמורה ואסור לשרוף לתרומה ולחלה טהורה. וזהו טעמו של הרמב"ם בתרומת מעשר של דמאי ובכל ספק תרומה וספק חלה וכיוצא בהן שדין ודאי יש להן לענין שצריך ליתנו להכהן בחנם וסברא זו שמעינן מדלא הוזכר בש"ס דילן בשום מקום בכל כיוצא בזה שיטול דמים מן הכהן היכא דלא חזי לדידיה מחמת ספק איסור עון מיתה והלכך לא סמיך הרמב"ם אהאי דהכא וכבר בארתי מזה בריש מס' דמאי ועיין עוד לקמן בהל"ז ד"ה ואם לאו מוציא תרומה ותרומת מעשר לכל:

שני גוים שעשו שני קבין וכו'. במאי דפירשתי בפני' לטעם חלוקי דינים שנאמרו בזה תמצא מבואר כל דברי הרמב"ם בדיני' הללו כמ"ש בפ"ז מהל' בכורים מהל"ח עד סוף הל"י וא"צ לשבש הגי' בשום אופן אלא כמה שהיא לפנינו הכל ובמילתא בטעמא וממילא מתיישב כל מה שטען הראב"ד בהשגתו שם ופשיטא במה שהיה בדעתו לדחות דברי הש"ס בדין שהוזכר שם בהל' ט' דכבר מתורץ הוא בדברינו דמה שהקשה ומה בין זה לעושה עיסתו קבין והשיכן זה פשוט הוא דלא דמי דהתם לא היה שעת חובה

על העיסה מעולם אבל הכא בשעה שעשאוה בשותפות היתה על העיסה שעת חובה דעיסת השותפין חייבת בחלה ומכיון שחלקוה נפטרה וכיון שנפטרה נפטרה ולא מהני השלמה של כל א' וא' על חלקו וזהו כוונת דברי הרמב"ם בדין זה שכתב הרי זה פטורה שכבר היתה לה שעת חובה ור"ל בעת שעשאוה והיה בה כשיעור בשותפות שניהם ומה שסיים וכתב והן היו פטורין באותה שעה מפני שעשאוה לחלק. ר"ל בזה ליתן טעם אגב דלמה לא הפרישו מאז החלה מאחר שחל עליה חובת חלה הלכך מסיים ואומר שמכל מקום הן השותפין היו פטורין מלהפריש מפני שבתחילה עשאיה לחלק ואין זה נתינת טעם למה דלא מהני כאן השלמה שלאח"כ אלא כדי ליתן טעם על שלא הפרישו החלה מקודם שחלקוה ועיקר הטעם דלא מהני כאן השלמה שלאח"כ אינו אלא משום שהיתה להעיסה שעת חובה בתחילה ושוב נפטרה כשחלקוה וכיון שנפטרה נפטרה ולא מהני בה השלמה של כל א' וא' דכבר נדחה חלק של כל א' וא' מחיוב חלה. ובמה שהקשה הראב"ד בקושיא הב' שכתב ועוד דקי"ל אין דיחוי אצל מצות וכ' הכ"מ בזה ואין זה ענין אצל דיחוי המצות במח"כ אומר אני דאף דהראב"ד דחה לדברי הש"ס בגילא דחיטתא מ"מ אנן לא משוינן ליה להראב"ד טועה דודאי יש ויש ענין זה לענין דיחוי המצות וכדי להתלמד במקום אחר אבאר לך תוכן דעת הרמב"ם ודעת הראב"ד בענין אין דיחוי אצל המצות במה שמחולקין הן בפי' סוגיא אחת. הא דנקטינן אין דיחוי אצל המצות נלמד מהא דרב פפא בפ' כיסוי הדם דף פ"ז בהא דתנן כסהו ונתגלה פטור מלכפות כסהו הרוח חייב לכסות וא"ר יוחנן לא שנו אלא שחזר ונתגלה אבל לא חזר ונתגלה פטור מלכסות ופריך כי חזר ונתגלה מאי הוי הואיל ואידחי אידחי אמר רב פפא זאת אומרת אין דיחוי אצל המצות. והא דרב פפא מייתי ליה בפ' לולב הגזול דף ל"ג גבי בעייא דר' ירמיה בהדס שנקטם ראשו מעי"ט ועלתה בו תמרה בי"ט מהו יש דיחוי אצל מצות או לא ובעי מעיקרא למיפשט מהא דרב פפא ודחי לה משום דלר' ירמיה הא דרב פפא גופיה מספקא ליה אי מפשט פשיטא ליה דאין דיחוי ל"ש לקולא ול"ש לחומרא או דילמא ספוקי מספקא ליה ולחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן תיקו ושמעינן מיהת דלחומרא אמרינן אין דיחוי אצל מצות דלא קאי בתיקו אלא אי אמרינן נמי לקולא וא"כ הכא בדין חלה דלחומרא דעת הראב"ד דאין ראוי לסמוך על הירושלמי בזה דהרי אין דיחוי למצות היכא דלחומרא מיהו בעיקר סברת הראב"ד במאי דשמעינן מענין הסוגיא דסוכה יש לדקדק עליו דהא התם דיחוי מעיקרא הוא דהוי דעלתה בו תמרה בי"ט א"כ בתחילת י"ט לא הוי חזי וכדכתבו התוס' שם וא"כ נהי דשפיר שמעינן דדיחוי מעיקרא לא הוי דיחוי אצל המצות לחומרא וכדמדמי לה התם להיא דכיסוי הדם דהתם נמי דיחוי

מעיקרא הויא שהרי מיד כיסהו הרוח והלכך כי חזר ונתגלה לא נדחה ממצות כיסוי אבל נראה ונדחה אם חוזר ונראה אצל המצות לא שמעינן מידי מהתם ואדרבה מסוגיא דהתם דלקמן איפכא שמעינן לה דגריס על הא דתנינן או שהיו ענביו מרובות וכו' ואין ממעטין בי"ט הא עבר ולקטן מאי כשר דאשחור אימת אילימא דאשחור מאתמול דיחוי מעיקרא הוא תפשוט מינה דיחוי מעיקרא דלא הוי דיחוי אלא לאו דאשחור בי"ט נראה ונדחה הוא ש"מ נראה ונדחה חוזר ונראה לא לעולם דאשחור מעיקרא דיחוי מעיקרא דלא הוי דיחוי תפשוט מינה אבל נראה ונדחה חוזר ונראה לא תפשוט ומשמע דה"ק לא תפשוט משום דלקושטא דמילתא לא אמרינן דנראה ונדחה חוזר ונראה אפי' אצל המצות ומזה הוה קשיא להראב"ד דמשיג כאן מדין אין דיחוי אצל מצות ולא איפשט לן להא אלא גבי דיחוי מעיקרא וצ"ל לדעת הראב"ד דמפרש דה"ק נראה ונדחה חוזר ונראה לא תפשוט מינה דאיכא למימר דאין חוזר ונראה ואכתי בספיקא דאבעיא דלעיל קאי דאפשר היכא דהוי לחומרא אמרינן דחוזר ונראה זהו פי' הראב"ד בהסוגיא דהתם אבל הרמב"ם לא היה מפרש כן אלא דהש"ס פריך בלשון בתמיה ואי דאשחור בי"ט א"כ וכי ש"מ דנראה ונדחה חוזר ונראה בתמיה והא מסתברא דלאו הכי הוא אלא כיון דאידחי אידחי ואפי' לגבי מצוה ומהדר ליה דאין ה"נ דדיחוי מעיקרא דלא הוי דיחוי אצל המצות הוא דתפשוט מינה אבל נראה ונדחה דחוזר ונראה לא תפשוט משום דבכה"ג אמרינן בכל מקום דמכיון דאידחי אידחי ואפי' לגבי המצות. זהו פירושו של הרמב"ם בהסוגיא וכך נראה מפרש"י ז"ל שפי' להא דשמעת מינה בתמיה וכו' ע"ש. ובזה מבואר לן דעת הראב"ד במה שהשיג בענין קושיא הב' ונתיישב על נכון דעת הרמב"ם לפי פירושו בהסוגיא דסוכה ומסייע ליה לפירושו סוגיא דהאי ש"ס דש"מ דאפי' אצל המצות כל שנראה ונדחה אינו חוזר ונראה דכיון דאדחי אדחי. דוק ותשכח דבכל דין דיחוי לא פסק הרמב"ם דאין דיחוי דמצוה אלא היכא דהוי דיחוי מעיקרא כמו בכיסוי הדם דמוכרח הוא דזה הוי דיחוי מעיקרא דמיירי שכסהו הרוח מיד דהא מדמי לה לנקטה הדס מעי"ט ועלתה התמרה בי"ט ואף דבעיקר הדין דנקטם לא כתב הרמב"ם כלום בענין הבעיא דר' ירמיה ומשוה דלשיט' דפסק גבי נקטם כר' טרפון ולא כסתמא דמתני' ובעי' דר' ירמיה אליבא תנא דמתני' הוא מ"מ למדנו מהסוגיא דהש"ס דכסהו הרוח דחוי מעיקרא הוא דהויא וזה פשוט ומבואר ולדעת הראב"ד אפשר לומר דהוא ז"ל מפרש להא דכסהו הרוח דמיירי אף לאחר שהיה הדם ראוי לכסותו בעי למיפשט מדרב פפא דאם התם לא הוי דיחוי מכ"ש בההיא דר' ירמיה ודחי לה דילמא לחומרא דוקא הוא דלא הוי דיחוי וא"כ ההיא סוגיא דלקמן שם דקאמר נראה ונדחה לא תפשוט מינה אלא דסלקא בתיקו

כהאי דלעיל אבל דעת הרמב"ם אינו כן אלא ההיא דכסהו הרוח משמע מיד והשתא מתפרשא הסוגיא כדלעיל וכן בהאי דפסק בפ"ז דסוכה בענין המיעוט ענבי הדם פשוט הוא דאשתור מעיו"ט הוא דאיירי כמסקנת הסוגיא דהתם בזה לפי פירושו דלעיל באופן דזה ברור הוא לנו דדעת הרמב"ם דהא דאמרינן אין דיחוי אצל המצות דוקא בדיחוי דמעיקרא הוא דאיתמר דלא הוי דיחוי אבל היכא דנראה ונדחה אינו חוזר ונראה אפי' אצל המצות. ושארי דינים שלמד מכאן בענין זה כבר הכל מבואר בפנים ואין אנו צריכין להאריך ולכפול בדברים:

מודה ר"ע לחכמים בעיסת הקדש שגלגול' פוטרה וכו'. כעין האי שקלא וטריא דהכא בענין זה הכי נמי שקלו וטרו בסוגית הבבלי במנחות פ' ר' ישמעאל דף ס"ו דאם מ"ד גלגול פוטר בהקדש מירוח נמי פוטר או לא וכן בנכרי והמסקנא דבהקדש גלגול פוטר וכן מירוח לכ"ע ואפי' לר"ע דהתם וטעמיה דמחייב בחלה ובמעשרות במותר העומר משום דלא ניתנו מעות הקדש אלא לצורך להן ובדנכרי ג"כ אמרינן דמ"ד גלגול פוטר מירוח נמי פוטר והא דמצינו לברייתות דסברי דגלגול הנכרי פוטר כתנא דמתניתין דהכא ואפ"ה סברי במירוח דאין מירוח הנכרי פוטר ממעשרות התם משום חומרא דרבנן בעלמא גזירה משום בעלי כיסין שיש להם קרקעות הרבה ורוצים להפקיע ממעשרות ומקנין אותם לנכרי שימרחם ולפיכך גזרו ואמרו דאין מירוח הנכרי פוטר אבל בחלה לא חיישינן להכי משום דאי בעי לפטורי נפשיה להפקיע מחיוב חלה בלאו הכי הוא יכול דאפשר דאפי לה פחות מכשיעור והואיל דבצנעא הוא לא זילא ביה מילתא וכ"פ הרמב"ם וביאר לזה בפ"י מהל' תרומות וכבר נתבאר לעיל שם כל חלוקי דינים מענין זה ומענין דפסק כמ"ד אין קנין לנכרי בא"י והיינו בקרקע אבל קנין פירות יש לו וכמסקנא דהאי סתמא דהש"ס שעולה כמסקנת הש"ס הבבלי דגיטין סוף פ' השולח ועיין לעיל בפ"ה דדמאי ובמקומות המצוינים שמה תמצא מבואר הכל בס"ד:

הלכה ה

מתניתא דלא כדרבן שמעון בן גמליאל. כך היא גירסת כל הספרים הישנים וכך היא גי' הרשב"א וכך היתה גירסת הרמב"ם כדלקמן והיא גי' נכונה ומוכרחת דהא קאמר ר"ל הלכה כרשב"ג ואם דמתני' אתיא כוותיה מאי קמ"ל ר"ל ומאי כרשב"ג דקאמר דלא מצינו חולק בזה לא במתני' לפי גי' הכתובה בספרים ולא בהתוספתא אלא ודאי גי' הספר מוטעת היא. ועוד דהרי מבואר הוא בהדיא בפ' דלעיל בהל"ה דר"ל מוקי למתני' דהתם כרשב"ג דהתוספתא וריב"ל וכן ר' יוחנן דקאי כוותיה מוקי להאי מתני' כתנא דמתני' דהכא א"כ על כרחך דתנא דמתני' פליג עם רשב"ג דהתוספתא ומעתה א"צ עוד

ראיה אחרת דהגי' דלא כרשב"ג היא עיקרית וסתמא דמתני' דלא כרשב"ג דבעי שיעור דגן אלא הכל בנתינת טעם לחוד תליא מילתא והא דפסק ר"ל כרשב"ג ולא כסתמא דמתני' משום דאיהו לשיטתיה הוא דאזיל דאוקי בפ' דלעיל שם לסתמא דמתני' דהתם כרשב"ג וכדפרישית שם דלדעתיה דר"ל הא דתנינן התם חמשת רבעים קמח וכו' ניטל מורסנן מתוכן וחזר לתוכן הרי אלו פטורין משום דבתחלה כשלא ניטל המורסן נחשב הכל כדגן ומצטרפין לשיעור וכשניטל מתוכן לא נשאר בהעיסה שיעור דגן והלכך אע"פ שחזר המורסן לתוכן ה"ז דומה לעושה עיסה מן החטים שהוא מין החיוב עם האורז שהוא מין הפטור שאינו דגן ולרשב"ג צריך שיהא בה דגן כשיעור ואין מצטרפין והלכך נמי במורסן שאינו עכשיו בכלל דגן לא מהני בחוזר לתוכן לפי שאינו מצטרף עם העיסה שאין בה שיעור דגן וזהו טעמיה דר"ל דאוקמי לסתמא דמתני' דלעיל כרשב"ג ולפיכך פסק כאן הלכה כרשב"ג דאע"ג דתרווייהו דהני מתני' סתמא נינהו מ"מ עדיפא סתמא דלעיל דלא אשכחן שום פלוגתא בה מסתמא דהכא דאשכחן לרשב"ג דפליג בתוספתא ואע"ג דסתם במתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם כדאמרינן בפ' החולץ דף מ"ב הני מילי בדלא אשכחן סתמא אחרינא אבלהיכא דאשכחן סתמא אחרינא דסתם לן תנא כהאי מ"ד דפליג בברייתא הלכה כהאי סתמא אחרינא זהו דעתיה דר"ל אבל ר' יהושע בן לוי פליג לעיל אדר"ל ואוקי להמתני' דלעיל כדברי הכל ואפי' כהאי תנא דמתני' דהכא וכן דעת רבי יוחנן כריב"ל כדקאמר ר' מנא התם שכך קיבל מרבי יוסי רביה דאמר בשם רבי יוחנן דהכל מודים בסתמא דמתני' דלעיל משום דטעמא אחרינא איכא התם דדרך עיסה שנו ואין זה מדרך עיסה לחזור לתוכה המורסן אחר שניטל ממנה וא"כ לריב"ל ולרבי יוחנן דלעיל הלכה כסתמא דמתני' דהכא ודלא כרשב"ג ומעתה ממילא יובן לנו טעמיה דהרמב"ם דפוסק בפ"ו מהל' בכורים בהי"א המערב קמח חטים וקמח אורז וכו' וזהו כסתמא דמתני' דהכא וכסתם דמתני' דבסוף פרקין גבי שאור וזה שכתב לשון אפי' היה השאור חטים לתוך עיסת אורז וכו' וכלומר אפי' שאור שהוא דבר מועט משום דהכל הולך אחר נותן טעם במין שלא במינו ודלא כרשב"ג וכן פסק בפ"ו מהל' מצה לענין שיוצא י"ח בפסח והראב"ד השיג עליו כאן וכתב נראה מן הירושלמי דבעינן שיהא בה דגן כשיעור כרשב"ג דהכי פסק הלכה כוותיה מיהו לא בעינן רוב דגן. וכן דעת הרשב"א הביאו הכ"מ שם וכתב ליישב דעת הרמב"ם לפי שאפשר שהי' גורס כגי' הספרים שלנו מתני' כרשב"ג ופי' טעם דגן שאמרו היינו כשיעור וכדרשב"ג וכו' ואין מן הצורך להאריך בסתירת פי' דוחק הגדול הזה וחליל' לנו לבאר דעת הרמב"ם בדרך הזה אבל אמת ונכון הדבר כמו שנתבאר לפנינו דגי' הראב"ד והרשב"א היא אמיתית

ועיקרית כמו שהכרחתי שהגי' הנכונה היא מתני' דלא כרשב"ג והא דפסק ר"ל כוותיה לפי שיטתו דפ' דלעיל הוא ואלו ראו ודקדקו בהאי דפ' דלעיל בודאי לא היו חולקים על פסק הלכה כסתמא דמתני' ודלא כרשב"ג אלא כריב"ל וכר' יוחנן דפליגי על הא דר"ל בטעם דמתני' דפ' דלעיל וא"כ ממילא נסתר פיסקיה דר"ל כרשב"ג דהא אפי' כר' יוחנן לחודיה נקטינן הלכתא כוותיה לגבי דר"ל ומכ"ש היכא דריב"ל קאי בשיטתיה דבעלמא הלכתא כוותיה אפילו לגביה דר' יוחנן ועוד דבהאי סוגיא דילן גופיה פסק ר' יוחנן דלא כרשב"ג כדקאמר ר' הילא משמיה טעמה דגן אע"פ שאין רובה דגן וזהו העיקר אליבא דר' יוחנן כדמסיק ר' זעירא ואמר מחלפא היא בידיה דר' הילא בהא דקאמר בשמיה דר' יוסי בשם ר' יוחנן וכו' משום דסימן הוה לן דר' יוסי כרב הונא וא"כ ר' יוסי דהוא תלמידו דר' יוחנן בודאי כך קיבל מיניה דבטעמה דגן לחוד תליא מילתא וכיון דלא בעינן רובה דגן ממילא לא בעינן נמי שיעור דגן והראב"ד רצה להשמר עצמו בזה יסיים וכתב מיהו לא בעינן רוב דגן ורצה לומר דאע"ג דלר' יוחנן דס"ל לא בעינן רוב דגן מודה הוא דשיעור דגן בעינן ולא פליג אלא על הרוב אבל כשנדקדק בדברי ר' יוחנן בהא דפליג על ר"ל בההיא אוקימתא דמתני' דפ' דלעיל ומסיק התם ר' מנא דר' יוסי בשם ר' יוחנן קאמר דטעמא אחרינא איכא בההיא מתני' ודלא כר"ל דאוקי התם כרשב"ג ובמה שזכרנו מבואר נגלה דממילא פליג נמי על האי פיסקא דר"ל דהכא וא"כ על טעם דגן בלחוד הוא דקפיד והא דמסיים וקאמר אע"פ שאין רובה דגן משום אינך דקאמרי לעיל דתרווייהו בעינן קאמר איהו דטעמה דגן הוא דבעינן אע"פ שאין רובה דגן ולעולם שיעור דגן נמי לא בעינן דהא סתמא דמתני' פליגא על דרשב"ג ודלא כר"ל וזה מבואר ומוכרח מהני תרתי סוגיות והרי לך מבואר אמיתת הדבר לטעמו של הרמב"ם בפסק דין זה כמו שבארנו ממש בכל המקומות לדעתו ז"ל אחר שנעיין ונדקדק במקור המעיין הנובע שממנו יצא לנו לבאר הדינים לפי האמת בס"ד:

רבי יעקב בר אידי בשם רשב"ל הלכה כרשב"ג. עיין בדבור דלעיל היטב הדק ותמצא דלא קאי פיסקיה דרשב"ל גם לשיטתא דסתמא דהאי תלמודא:

מוציא לפי חשבון. הר"ב כתב בזה מביא קמח כשיעור שאם יצרפנו לשאור זה שחייב בחלה ולש עיסה ומערב עם העיסה שיש בה השאור ומוציא ממנה כשיעור חלה וכו'. ומפני שראה להרמב"ם בפי' המשנה כעין זה כתב כן אבל קשה על זה דאם מערב הוא עם העיסה שיש בה השאור ומפריש החלה מן התערובות א"כ היינו סיפא ואם לאו וכו' ולא היה לעשות כן ולהפריש החלה מיניה וביה מן המעורב אלא בסיפא שאין לו פרנסה ממקום אחר ומהיכי תיתי יפריש כאן מן החיוב והפטור שנתערב והרי יש לו להפריש

מהמקום אחר ולפיכך חזר בו הרמב"ם בחיבורו וכתב בדין זה בפ"ז מבכורים בהל' י"א הנוטל שאור מעיסה שלא הורמה חלתה וכו' ה"ז מביא עיסה שנייה שיהיה בה עם שאור זה שיעור עיסה שחייב בחלה ונותנה בתוך העיסה שהורמה חלתה ומפריש מן העיסה השנייה שיעור חלה עליה ועל השאור כדי שיטול מן המוקף וכו' הרי שמפריש מן העיסה השניה א"כ צריך שלא תתערב בתוך העיסה שהורמה חלתה הוא לתוך עיסה זו כלומר שיקרב עיסה השנייה לתוך עיסה זו כדי שיפריש גם על השאור ויהיה מן המוקף וכך הוא נלמד מהתוספתא ומייתי הכא בהסוגיא ואם לאו מביא ד' רובעין ומשיך וכו' דפרישנא לקמן הרי שאמרו ימשיך ולא שיערב בתוך עיסה שהורמה חלתה וכדפרישית כאן בפנים ועיין לקמן ד"ה אמרין וכו' שיתבאר שם כל חלוקי דינים מענין תערובת טבל וחולין:

ואם לאו מוציא תרומה ותרומת מעשר לכל. הר"ש כתב כאן והא דאמרינן לפי חשבון היינו דא"צ ליתן ללוי ולעני אלא לפי חשבון והשאר מערב עם פירותיו אבל תרומה ותרומת מעשר כשמפריש על הכל נמצאו חולין מדומעין דאסורין לזרים ונותן הכל לכהן או מוכר לו התרומה לפי חשבון עכ"ד בזה והביא התי"ט לזה וכתב והר"ש נסתפק בכאן אם יתן בחנם או שמוכר לו היתר לפי חשבון וציין למ"ש בריש דמאי ואני כתבתי בריש דמאי דמאי דמבעיא ליה להר"ש מפשט פשיטא ליה להרמב"ם דכל ספק תרומה או תרומת מעשר או ספק חלה שהספק הוא שמא לא נתרמה ממנו בתחלה כל עיקר בזה לית דין ולית דיין שצריך ליתן לכהן בלא דמים שהרי ספק עון מיתה הוא ומכיון דלדידיה לא חזי ליה מה יעשה בה ובעל כרחו צריך ליתן להכהן בלא דמים וכמה שבארתי מזה ג"כ לעיל בהלכה ה' ד"ה תמן את אמר ספק פטור וכו' ע"ש דזה נלמד מההיא דפ' הזרוע דף קל"ד ומה דאיתמר שם בהסוגיא נוטל דמיו מן השבט לאו להלכתא פסיקתא איתמר תדע דפלוגתא הוא בהאי תלמודא לעיל בסוף פ"ה דדמאי אם בכל ספק תרומה ותרומת מעשר נוטל דמיו מן השבט או לא כדפליגי אמוראי התם בדין זה וא"כ ההיא דלעיל בהלכה ה' להאי מ"ד בלחוד הוא דאיתמר ולעיל בדמאי שם משמע דאינו מכריע הש"ס שם אלא כאידך מ"ד דאינו נוטל דמיו מן השבט ע"ש ומכ"ש ממאי דמשמע מש"ס הבבלי דפ' הזרוע שזכרתי דכל ספק איסור דאורייתא שהחמירו בה ולפיכך צריך הוא להפריש וא"כ צריך ליתנו כך להכהן ומהאי טעמא שנתבאר ובריש דמאי הבאתי בשם הרא"ש שכתב טעם אחר לזה שצריך ליתן התרומת מעשר של דמאי לכהן בלא דמים משום דאם את אומר בדמים חיישינן אדמהדר בתר כהן שיקנה ממנו אתי ביה לידי תקלה וזה הטעם היה אפשר לומר בדמאי אלא דקשה דא"כ אמאי לא נימא הכי גם במקום שאמרו תרומה

דחזור ויתרום כעין האי דריש פ"ג דתרומות וכיוצא בו דאמרינן שהכהן צריך ליתן לו דמי הגדולה ולמה לא ניחוש לתקלה אבל לפי הטעם שביארתי טעם כולל הוא לספק תרומה ותרומת מעשר וחלה במקום שהספק הוא שמא תרומה זו היא הראשונה ויש בה ספק עון מיתה ולפיכך צריך הוא להפריש וליתן להכהן בלא דמים מכיון דלדידיה לא חזיא ליה כלל אבל היכא דידעי' שכבר נתרמה ממנו תרומה והיא תרומה גמורה מן התורה אלא שחכמים החמירו בה לחזור ולתרום כהאי דריש פ"ג דתרומות וכיוצא בו בזה ודאי שצריך הכהן ליתן הדמים בשביל אחת מהן שהמוציא עליו הראיה ומפני כך נמי אמרו שיתן לו דמי הגדולה וספק כזה אין בו ספק עון מיתה שכבר נתרמה ממנו תרומה גמורה מן התורה דוק ותשכח שכך הוא וזה דעת הרמב"ם בכל דינים כאלו והוא העיקר:

אמרין ליה הדא דר"ז תתובה על ר' בון בר חייה וכו'. משמע מהמסקנא בענין הדין טבל וחולין שנתערבו דלענין להוציא ממנו למקום אחר אינו יכול להוציא אבל מיניה וביה עליו יכול הוא להוציא דבזה אמרינן שמפריש מן החיוב על החיוב ומן הפטור על הפטור וכדמפרש הש"ס לטעמא מה בין וכו' בשעה שהוא מוציא ממנו עליו וכו' וכמה שבארתי לזה בפנים. וכדי להתבונן ביותר ביאור ולידע ממסקנת עקרי דינים אלו מדין טבל שנתערב בחולין ומדין התערובות אי בתר מבטל אזלינן או בתר בטל ולענין מאי הוא למאי דקי"ל כרבנן דר' יהודה דמין במינו בטל הוא בעלמא במקום דשייך ביטול וגם לבאר בחלוקי דינים השייכים להן אביא מסוגיות הש"ס הזה ומסוגית הש"ס הבבלי אשר הוזכר מעניני דינים האלו והמה במקומות מפוזרים וכל מה שנוכל לרמז בקצרה במקום שאמרו שלא להאריך נקצר והמעיין המבין יבין לבוא עד תכונת מסקנת דינים אלו ומאיזה מקור הן נובעין ולהבין דעת הרמב"ם ז"ל בהן. בתוספתא דדמאי פ"ה תני אמר ר"ש שזורי מעשה שנתערבו פירות טבולין בפירותי ושאלתי את ר' טרפון ואמר לי צא ולוקחם מן הגוי ועשר עליה והכי מייתי לה האי ש"ס לעיל בפ"ה דדמאי בהלכה ט' ובתוספתא שם הגי' א"ל צא וקח פירות מן השוק וכבר כתבתי בזה לעיל בדמאי שם דבבבלי פ' הקומץ רבה דאיכא התם כהני תרי לישני בהאי ברייתא דר' טרפון דמייתי לה התם ובענין דפליגי בדין אין קנין לנכרי וכו' נתבאר שם הכל ע"ש ואין אנו צריכין לחזור ולבאר זה כאן. נקטינן מיהת מהאי ברייתא דע"כ לומר דר' טרפון פליג אסתמא דמתני' דהכא דהרי לדידיה אין תקנה לאותו טבל שנתערב בחולין אלא בלוקח פירות אחרים מן השוק או מן הנכרי והרי ר"ש שזורי ששאל לו ודאי דמיירי שלא היה לו טבל ממקום אחר ולפיכך א"ל שצריך לחזר אחר טבל אחר כדי לעשרו וא"כ ש"מ דר"ט לא ס"ל כמתני' דידן שאם אין לו פירות טבל ממקום אחר שיכול הוא להוציא המעשרות

מיניה וביה אלא דס"ל כהאי דאמר ר' זעירא הכא שאינו מוציא לא ממנו עליו ולא ממנו למקום אחר ואקשי לי' ר' בון ממתני' דהכא וכדמסיק הש"ס לית הדא דר"ז תתובה על ר' בון בר חייה דהא מתני' אמרה וכו' וא"כ ר"ט דהתם פליג אסתמא דמתני'. ומכל הלין יתבאר לך דמאי דמפלפל הר"ש בדמאי פ"ה בענין זה וכן כאן במקצת בענין טבל וחולין שנתערבו היאך יכול להפריש מן הפטור על החיוב ואני כתבתי בדמאי שם דמיירי בטבל וחולין שנתערבו שוה בשוה וכו' כמו שהוזכר שם מיהו כל זה אליבא דהך ברייתא דר"ט אבל לא קיימא להלכתא דהלכה כסתם מתני' דידן דפליגא עליה וכדמסיק הש"ס הכא דממנו עליו יכול הוא להוציא אבל לא ממנו למקום אחר כדמפרש טעמא וכמו שאבאר עוד בטעמא דהאי חלוקא דדינא לפי מה שנתבאר המקצת בפנים. ומעתה נתבאר לנו דין טבל שנתערב בחולין בחלוקי דיניו וכמ"ש הרמב"ם בזה דכאן בהל' בכורים ביאר דין הרישא דמתני' בפ"ז בהלי"א כנזכר לעיל ד"ה מוציא לפי חשבון וסיים שם וכתב ואם אין לו עיסה שניה נעשית זו כולה טבל ומפריש חלה על הכל שהטבל במינו איסר בכל שהוא. ומשום דמיניה וביה יכול הוא להפריש דאמרינן שמפריש מן החיוב על החיוב ומן הפטור על הפטור ולהדין דסיפא בטבל שטבול למעשרות שנתערב בחולין זה ביאר לעיל בפ' ח' מהל' מעשר מהל"ב עד סוף הל"ג בכל חלוקי דיניו שכתב שם שאם הן שוין מאה טבל ומאה חולין מתוקנין וכו' שאם אין לו פרנסה ממקום אחר מפריש מיניה וביה ומגביה הטבל ועוד סאה אחת לתרומת מעשר מן החולין דבכאן מיירי בטבל שהוא טבול לתרומת מעשר ולקמן ביאר שם דכך הוא הדין בטבל שטבול לתרומה ולתרומת מעשר וכן אם היה הטבל פחות מהחולין וכו' שוין הן בענין זה שמפריש מיניה וביה ומגביה אותו הטבל עם מה שצריך לחקנו מן החולין ומה שמפסיד זה מן החולין ביאר שם הטעם וכבר מבואר לענין הטעם הזה בדברי לעיל סוף דמאי בפי' המשנה מאה טבל מאה חולין וכו' בכל הבבות שנשנו שם וכן להסוגיא דהש"ס עלה ואין זה ענין לכאן אלא דנקטינן דעתו משם בענין טבל שנתערב בחולין דלעולם הפרשת תיקון החולין מהני הוא כשמתקן מיניה וביה אם אין לו טבל ממקום אחר וזה נלמד ממתני' דהכא דמוציא ממנו עליו אבל לא ממנו למקום אחר וזה פשוט הוא דאינו יכול לתקן מן התערובת למקום אחר דשמא נוטל הוא מן החולין והוי ליה מן הפטור על החיוב ודבר זה ביאר הוא ז"ל בכמה מקומות בהל' מעשר ובהל' תרומות שאינו יכול לתקן להחיוב בדבר שיש בו תערובת פטור וכדנלמד זה מסוגית הש"ס דהכא להאי חלוקא דדינא בענין טבל שנתערב בחולין. ונבוא מעתה לבאר טעמא דהאי חלוקא דדינא למאי דקאמר הש"ס לפרש מה בין וכו' בשעה שהוא מוציא ממנו עליו וכו' דחילוק דין זה בטעמא דידיה

תליא בהאי דאמרו בש"ס דהכא לעיל בפ"ה דתרומות בהל"ג דאמר רבי יוסי בר חנינא נבילה בטילה בשחוטה וכו' ואיתמר להא בש"ס דילן במנחות דף כג ובכמה מקומות דפליגי רב חסדא ור' חנינא דלרב חסדא לעולם בתר מבטל אזלינן ולפיכך נבילה בטלה בשחוטה לפי שהשחוטה שהוא המבטל א"א שתעשה נבילה והנבילה אפשר שתעשה שחוטה דלכי מסרחה פרחה טומאתה ואזלינן בתר המבטל והוי ליה מין שלא במינו ובטל וכבר בארתי לעיל בתרומות שם לדעת הרמב"ם בזה שכ' לדין זה ולטעמו בסוף פ"א מאה"ט דאע"ג דכל האי טעמא לפלוגתייהו דאיתמר התם אליבא דר' יהודה הוא דאיתמר אבל לרבנן דס"ל דכל מין במינו בטל וא"כ לא איצטריך להאי טעמא דבתר מבטל אזלינן מ"מ מה שהיה לו מן ההכרח להרמב"ם ז"ל להביא להטעם הזה הוא ללמדנו טעם החילוק דאמרינן בבכורות דלא בטלה אלא לטומאת מגע אבל לטומאת משא לא דכמאן דאיתא דמי ע"ש ותמצא מבואר לדין זה ולדינים הנזכרים שם לעיל בדברי הרמב"ם. ומיהת נקטינן דהעיקר הוא דבתר מבטל אזלינן וכדמסתייע לן נמי מהאי תלמודא דלעיל בתרומות וכן הכא דקאמר בפשיטות למסקנא דהיינו טעמא דמחלקינן בין ממנו למקום אחר דאינו יכול להפריש מהטבל שנתערב בחולין ובין ממנו עליו דיכול הוא להפריש והחילוק הזה נלמד בהדיא ממתני' וא"כ למאי דמפרש הש"ס לטעם החילוק שמעינן להדיא דטעמא הויא משום דבתר מבטל אזלינן ולפיכך ממנו עליו לעולם יכול הוא להפריש דהחולין אינן יכולין לעשות כטבל וא"כ מן הדין הוא דנתבטל הטבל לגמרי אלא דמשום חומרא דטבל הצריכו חכמים להפריש ומפריש מיהת מיניה וביה אם אין לו פרנסה ממקום אחר דהא מדינא בלא"ה ליכא למיחש למידי אבל ממנו למקום אחר אינו יכול להפריש דהטבל של מקום אחר הוא טבל גמור וצריך לתקנו מן התורה והיאך יכול להפריש עליו מתערובת טבל בחולין דאנן בתר מבטל אזלינן ונתבטל הטבל מדינא והוי ליה מן הפטור על החיוב. והרי לפניך מבואר הדין עם חלוקו וטעמו דבתר מבטל אזלינן וזה פשוט הוא דלדין דטבל שנתערב בחולין דקיימינן הכא בזה לכ"ע שוין בו דמין במינו לא בטל בין לרבנן בין לר' יהודה וא"כ לענין להפריש ממנו מבואר הוא טעם והחילוק למאי דקי"ל דבתר מבטל אזלינן כמבואר בפנים ולעיל דשמעינן להא מסוגית האי ש"ס בפשיטות כמ"ד דבתר מבטל אזלינן. ומעתה נשאר לנו לבאר קושיא אחת בענין זה דאי אמרינן גבי טבל שנתערב בחולין האי טעמא דבתר מבטל אזלינן א"כ היאך הטבל אוסר בכל שהוא ולמה לא יתבטל לגמרי ומצאתי לקושי' זו בדברי התוס' במנחות דף כב ע"ב ד"ה ור' יהודה סבר וכו' דלאחר שהביאו שחזר בו ר"ת ממה שהיה אומר בתחילה לחלק בתרומה בין לח ליבש דבלח במינו במשהו כמו טבל וביבש הוא דאמרו

עולה בק"א והקשו לו מכמה מקומות דאמרינן בהדיא דתרומה עולה בק"א אף בלח וחזר בו ופירש להאי דר' יוחנן בשלהי ע"ז שהביאו שם משום דר' יוחנן ג"כ ס"ל דבתר מבטל אזלינן וכו' ע"ש ושוב כתבו וא"ת וטבל במינו במשהו היכי משכחת לה הא אי אפשר להמבטל דהיינו חולין שיעשו טבל ותירצו ג' תירוצים וכולם אינם עולין למשמעות המתני' דהכא עם הסוגיא דמה שכתבו די"ל שנפל טבל טבול לתרומה בטבל שאינו טבול לתרומה דהוי מין במינו כיון דשם טבל על שניהן א"נ טבל שראה פני הבית בטבל שלא ראה פני הבית. והנה אלו ב' התירוצים מעיקרא קשה עליהם מהאי מתני' דהכא דבטבל של חלה שנתערב בעיסה שהורמה חלתה מיירי וקתני עלה א"כ למה הטבל אוסר בכ"ש במין במינו וגם התירוץ הג' שכתבו עוד א"נ אפילו נפל לחולין מתוקנין ובעודה לתרומה ביד בעלים דאפשר לאיתשולי עלה גם זה אינו דמלבד האי סברא משום דאיכא לאיתשולי עלה לא אמרינן בדין תערובת תרומה כדמוכח בנדרים דף מ"ח משום דליכא מצוה לאיתשולי עלה אלא דקשה ומה נאמר במתני' דידן דבשאור טבל שנתערב בחולין מתוקנין איירי וכן שייך הכא דאיכא לאיתשולי עלה ובלאו הכי אינו מובן תירוץ הזה דאנן בטבל קיימי' ומאי להא דתרומה שכתבו כאן אם לא שנאמר דזה קאי אהא דלעיל שם בדבריהם ולא נאריך בזה ומיהו בעיקר קושיא זו מתורצת היא מתוך דברינו דלעיל ולמאי שרמזתי לזה בפנים דודאי מדינא הטבל נתבטל לגמרי אף למ"ד בתר מבטל אזלינן ואפי' לענין איסור אלא משום חומרא דטבל שהחמירו בו חכמים לאסור התערובת במשהו במין במינו ואע"ג דמדאורייתא חד בתרי בטל א"כ לעולם לענין איסור נשאר בחומרא זו וכי אמרינן בתר מבטל אזלינן היינו לענין להפריש ממנו למקום אחר דאי אזלינן בתר מבטל לקולא כהאי דנבילה בטלה בשחוטה מכ"ש דאזלינן בתר מבטל לחומרא וא"א להפריש ממנו למקום אחר ולענין זה בלבד נקרא כאן מין בשאינו מינו ולחומרא אבל לענין שיהא בטל לגמרי אף לענין איסור הא ודאי לא אמרינן דהא מיהת מין במינו ממש הוא והחמירו בטבל כמו בייי"נ כדאמרינן בשלהי ע"ז ותדע דהא האי פלוגתא אי בתר מבטל אזלינן או בתר בטל איתמר במנחות בדין טומאה וטהרה ואליבא דר' יהודה ומדחזינן דלא פליגי בעלמא אליבא דר' יהודה בהא דהא לר' יהודה מין במינו לא בטל בכל מקום שמעינן דהני אמוראי סברי דדוקא לענין טומה וטהרה אמרינן הכי אליבא דרבי יהודה אבל לענין איסור כדקאי קאי ולר' יהודה נבילה שבטלה בשחוטה האיסור לא נתבטל דמין במינו לא בטל לדידיה והשתא מדר' יהודה נשמע לרבנן בטבל דלכ"ע מין במינו לא בטל לענין איסורא ולענין להפרישו צריך הוא שיפריש ממנו עליו אבל לא ממנו למקום אחר דבתר מבטל אזלינן לענין זה ואף שיש לדחות הראיה מהאי

דר' יהודה דהא אמרינן התם לעולם אליבא דר' יהודה וכי קאמר ר' יהודה מין במינו לא בטל ה"מ היכא דאפשר ליה למהוי כוותיה וכו' ומשמע דאף בכל מקום דקאמר ר' יהודה מין במינו לא בטל ואפי' במקום איסורא הוא דפליגי הכי אליביה מ"מ כסברא שאמרנו אליבא דרבנן היא נכונה ואמיתית דאף למאי דנתבאר לן דלרבנן אמרינן נמי בתר מבטל אזלינן כמבואר מכל מה שזכרנו למעלה היינו דווקא לענין הפרשה והעלאה אבל לא לענין איסורא שיתבטל האיסור לגמרי דבמקום שהחמירו במין במינו במשהו החומרא לעולם עומדת היא ולא בטל במין במינו ממש ואין להאריך יותר בזה:

ולית הדא דר' בון בר חייה תתיבה על דרבי זעירא וכו'. כדפרישית דמה שייך דין דקומץ מנחה לדין דטבל דהקומץ מעולם לא יתבטל שכבר קדשת אותו וכן המנחה אע"פ שעדיין לא נקמצה מ"מ כבר נתקדשה בכלי שרת וכעין זה אמרינן במנחות דף כב ע"ב גבי ההיא דשתי מנחות שלא נקמצו ונתערבו וכו' וכן בקומץ מנחה שנתערב בשירים וכו' אמר ר' זירא נאמר הקטרה בקומץ ונאמר הקטרה בשירים מה בקומץ אין מבטל את חבירו אף שירים אין מבטלין את הקומץ וא"כ ה"ה הכא שנתערב בחולין אין הקומץ מתבטל ולא תליא אם המבטל נעשה כבטל או לא וכן במנחה שכבר מקודשת ועומדת היא:

ואם לאו מביא ד' רובעין ומשיך. דוקא משיך אבל לא שיערב בהעיסה שהורמה חלתה והיינו דפליגי הכא בהאי דנשוך אם מן התורה הוא או לא וכבר זכרתי מזה לעיל בד"ה מוציא לפי חשבון וע"ש:

והתנינן ואם לאו מביא ד' רובעין ומשיך וכו'. הוה מצי למיפרך ממתני' דלעיל בפ"ב בהל"ד העושה עיסתו קבין וכו' עד שישוכו א"כ הנשוך מן התורה הוא ולא שייך התם להאי דמפרק שבא מעיסת הנשוך וכדפרישית בלשון הב' שהוא העיקר דהא עושה עיסתו קבין קתני וא"כ בתחלת עשייה הוא דמיירי אלא דאכתי הוה מצי לשנויי דר"ל ס"ל כמ"ד דר"א פליג התם את"ק ודוקא צירוף הסל מהני לדידיה והלכתא כר"א בהא ועיין לעיל בפ"ב שם מה שנתבאר לקושטא דמילתא:

דאמר רשב"ל בשם חזקיה טבל בטל ברוב. ודאי דחזקיה לא פליג אמתני' דטבל במין במינו במשהו והלכך פירשתי דבטבל שלא הוברר מיירי וכעין האי דריש פ"ד דתרומות וכן האי דפ"ה דמעשרות שציינתי בפנים וכדפרישית שם ומיהו הכא לכאורה אפשר לפרש דמן התורה פליגי וחזקיה כרבנן ור' יוחנן כר' יהודה דמדאורייתא מין במינו לא בטל אלא דלא ניחא לן לאוקמי מילתיה דרבי יוחנן כר' יהודה ולא כרבנן ועוד דמ"ש טבל דנקטי בפלוגתייהו ועיין בפ"ה דמעשרות שם מה שנתבאר מענין זה:

היה צריך לתרום ד' ה' חביות מן הבור וכו'. מתוספתא זו הבאתי ראיה לעיל בריש פ"ד דתרומות לדעת הרמב"ם שלמד מכאן דהמפריש מקצת תרומות ומעשרות לא עשה כלום וע"ש:
סליק פירקא בס"ד

פרק ד

הלכה א

שתי נשים. שתי דעות עשו אותן כשתי נשים וכ"כ הרמב"ם בריש פ"ז מהל' בכורים שתי עיסות וכו' ואין באחת מהן כשיעור וכו' היו שניהן של איש אחד וכו' דנשים דקתני במתני' לאו דוקא אלא משום דמסתמא נשים מקפידות הן ביותר ובהאי בעיא דשמואל בר אבא דלא אפשיטא וא"כ נקטינן לחומרא וזה נכלל בכוונת דברי הרמב"ם שכתב שם אם היו של שנים אפי' הן ממין אחד פטורין מן החלה שסתם שנים מקפידין ואם ידוע שאינן מקפידין על עירוב העיסות הרי אלו מצטרפות הרי דנקט על עירוב העיסות ומשמע אפי' אם עכשיו בעירוב העיסות אינן מקפידין הן מצטרפות ואע"פ שאינו ידוע אם בתחלת עשייתן נתרצו לכך וזה פי' וכן האי דנקי וקיבר שלא ביאר זה הרמב"ם בהדיא אבל ג"כ זה נכלל בדבריו שכתב ואם היה מקפיד וכו' דסתם נקי וקיבר מקפידין עליהן שלא תתערב העיסה משניהן:
דאמר ר' יוחנן העושה עיסה וכו'. עיין לעיל בפ"ק בהלכה ח' ובמקום המצוין שם מה שנתבאר מענין זה בס"ד:
מהו שיירתא וכו'. לאחר שנתבאר בפנים בביאור היטב ועין בעין תראה דהאי מהו שיירתא אדברי ת"ק הוא דקאי דהא לבתר הכי הוא דמציין הש"ס לדברי ריב"ן דמתני' ומה שנת' בזה בפנים לפירושא דמילתא ולהא דרב הונא ומוכרח הוא מכח האי דיוקא דקשיא בדברי ת"ק וא"כ ע"כ דהא דרב הונא בלשון בתמיה מתפרשא וכן הא דריב"ן במתני' ע"כ דלאפלוגי הוא דאתא ואין שום פנים לפרש כאן דלפרושי מילתיה דת"ק קאתי דלא משמע הכי מלישנא דמתני' ולא מהסוגיא דאי הכי ה"ל להש"ס לאתויי להאי בעיא ולהא דרב הונא בתר דאייתי מילתיה דריב"ן וא"כ נדחה עיקר הפי' דהכ"מ שרצה לפרש כאן בפ"ז מהל' בכורים ולבאר דברי הרמב"ם שם בהל' ג' לפי פירושו והרואה יראה שדחק עצמו בדוחק גדול חדא מהא דאמרן דהאי מהו שיירתא ע"כ אמילתיה דת"ק קאי ועוד מאי האי דמסיים הכ"מ נמצא שלא למדנו מהירושלמי אלא דלת"ק אם נאמר שיפון מין כוסמין מצטרף וכו' וזה קשה מאוד דא"כ אמאי לא פסק הרמב"ם כך דשיפון

מצטרף עם החטים ואין מן הצורך להאריך בזה ובאמת שגם על פי' הר"ש קשה הרבה שפי' דבשבולת שועל ושיפון פליגי במתני' דלת"ק אין מצטרפין וזה תמוה דהא הת"ק קאמר בהדיא השעורין מצטרפות עם הכל וא"כ אם השעורין מצטרפות עם הכוסמין והשבולת שועל ושיפון מהיכי תיתי לומר דאלו המינין לא יצטרפו זע"ז ודבר שאין לו שחר כלל וכלל הוא אלא העיקר הוא דפליגי במתני' וכדפרישית בפנים דבהצטרפות השיפין ושבולת שועל עם החטים הוא דפליגי בדוקא (והרואה בדברי הר"ש יראה שאין להסב כוונת דבריו לכוונה זו דעל שיפון ושבולת שועל שאין מצטרפין עם החטים קאמר שכמדומה שלא היתה כוונתו לכך) ובזה יתבאר לך פי' דמתני' ופי' דהסוגיא יפה יפה ותראה עין בעין דלא כפי' הר"ב והכ"מ וכן במה שרצו למשוך עצמן בפיסקא דהרמב"ם אחר דבריו שבפי' המשנה שכתב הלכה כר"י בן נורי דלאו מילתא הוא דמהיכי תיתי לפסוק הלכה כריב"ן נגד הת"ק בלי שום ראיה מהסוגיא או ממקום אחר ולפיכך חזר בו בחבורו ופסק הלכה כהת"ק וכמבואר בפנים דכל דבריו הולכין כדברי הת"ק למאי דפרישית וכדמוכרח מהסוגיא ומסוגיא דמנחות דהכוסמין הן מין חטין ואף מין שעורין וכדכתבו התוס' שם והבאתי דבריהם לעיל בריש מכלתין ד"ה ומצטרפין וכו' ע"ש ולכשתעיין ותדקדק בדבריו תמצא דמוכרח הוא הכל כמבואר בפנים ואין להאריך עוד בזה:

בשחלקן והוסיף עליהן וכו'. עיין במה שפי' הר"ש ודחק עצמו בזה ובמה שהקשה כאן והוא כקושית הראב"ד בפ' דלעיל בהלכה ה' בההיא דשני ישראלים וכו' וא"צ לכל דוחק דבריו וכבר בארתי בענין זה לעיל שם בד"ה שני גוים שעשו שני קבין ע"ש ותמצא מבואר היטב בס"ד וכן בהא דהכא מבואר הכל בפנים:

הלכה ב

קב מדומע אינו מצטרף וכו'. כל אלו פסקי הלכות דהתוספתא הביא הרמב"ם בפ"ז מהל' בכורים בהל' ח' וט' מלבד ההיא דחצי קב חטים וכו' ופשוט הוא כמבואר בפנים ומיהו הא דמדייק הש"ס מהתוספתא בקב חטים מכאן וקב שעורין מכאן וקב כוסמין באמצע דאין מצטרפין הכוסמין לא עם החטים ולא עם השעורין וכדקאמר מכיון שהוא רחוק ממנו אינו מדמה לו כדפרישית בפנים משום דכל חד וחד מן הצדדים מדחי ליה לאידך וזה היה לו להרמב"ם לבאר ונראה דגם זה היה פשוט בעיניו דהרי מכיון שהצדדין בעצמן אינן ראוין להצטרף דחטין ושעורין אינן מצטרפין זה עם זה אף הכוסמין שבאמצע אינו מצטרף עם א' מן הצדדין ואע"פ שבפ"ע ראוי הוא להצטרף או עם חטים או עם שעורין מ"מ כאן הוי כרחוק ולא כנשוך כדקאמר ר' בון בשם רבנן דקסרין:

רבי יונה בעי אף לענין מעשר בהמה כן וכו'. כדפרישית ונשאר בקושיא ונראה דמ"מ לא דמיא ההיא דניטלה חלתה באמצע להההיא דמעשר בהמה דהתם בעינן שיהא האמצעי בר חיובא שיהא הוא מצרפן משום שהצדדין שהן רחוקין יותר מכדי צירוף אינן ראוין להצטרף בעצמו והלכך דוקא עד שיהא האמצעי בר חיוב וזהו כדמסיק בפ' מעשר בהמה דף נ"ה שהיו ט' מכאן וט' מכאן וא' באמצע דהאי אמצעי חזי להכא וחזי להכא וכן כל כיוצא בזה וא"כ אם הוא פטור היאך יצטרף להצדדין שהן אינן ראוין לצירוף מבלתי האמצעי אבל הכא מכיון שהצדדין בעצמן ראוין הן להצטרף זע"ז אין הדבר הפטור שבאמצע מפסיקן מלהצטרף וסברא זו מסייע למה שהוזכר בדבור דלעיל דכללא דמילתא הוא דאנן בעינן שיהו הצדדין בעצמן ראוין להצטרף זע"ז בין לענין שלא יהא האמצעי הפטור הפסק ביניהן ובין שלא יצטרף האמצעי עם כל א' מן הצדדין אם הצדדין בעצמן אינן ראוין להצטרף זע"ז וזהו שמוזכר בדבור דלעיל:

הלכה ג

נוטל אדם כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה לעשותה בטהרה. מה שפירשו הר"ש והרא"ש לזה כגון עיסה שנילושה בעריבה שהיא טבולת יום וכו' ע"ש אינו מובן דמי הביאם לאוקימתא זו ואפשר דדייקי מדקתני לעשותה בטהרה ומ"מ אינו מוכרח והמשנה מתפרשת יתר כפשטה שעושה הוא העיסה בטהרה להיות שמורה ומונחת כדי להפריש ממנה חלה לכל עיסה ועיסה שיעשה אח"כ ועיקר הרבותא להשמיענו שאע"פ שאותן העיסות אחרות נטמאו יכול הוא להפריש החלה עליהן מהעיסה טהורה אם העיסות הללו נתחייבו בחלה מחמת ספק שהן הן נקראו חלת דמאי וכך הוא לשון הרמב"ם בסוף פ"ז מהל' בכורים וזה פשוט הוא וא"צ לשום דוחק ובענין גופא דדינא דחלת דמאי עיין בדבור דלקמן:

שחלת דמאי מטלת מן הטהור על הטמא. הענין הזה לפי מה שהורגלנו בילדותינו ללמוד המשניות עם הפירושים שלפנינו הי' קשה לי תמיד עם שאר פירושם על המשנה ממש רובא דרובא שבסייר הזה כאשר יראה הרואה והמעיין המבין והמודה על האמת לאשר בארתי אני פירוש המשנה של סדר הזה ע"פ ההכרח והמוסכם ממסקנת הש"ס כולו שלא בדילוג וכפי דרך הישר והנכון של דעת הרמב"ם בחבורו ובארתי דבריו כולם שבספר זרעים באופן שלא יהיה לנו שום פקפוק לאיזה דין א' של כל הסדר הזה. והנה אף פי' משנה זו ודינה נתקשה הרבה והרבה לפי פירושם וכן מה שתמהו על הרמב"ם בענין דין חלת דמאי. ולפי שכבר נתבאר תוכן ענין הזה בדברינו לעיל בפ"ק דדמאי ובפ"ב ובריש פ"ה לא נצטרך להאריך כאן ביותר כ"א בקיצור מופלג אזכיר ודי בזה להמעיין

המבין מה שכתב הר"ב כאן וחלת דמאי היינו הלוקח תבואה מעם הארץ ומאכילה לעניים וכו' וחלה שמפרישין ממנה היא חלת דמאי. וזהו מדברי הר"ש והביא מקצתם התוי"ט וסיים ולהרמב"ם צריך יישוב לקושית הר"ש דלא מצינו שנחשדו וכו' דבסוף פ"ח מהל' בכורים פוסק דלא נחשדו אלא בח"ל אבל בסוריא לא ומשמע דכ"ש בא"י דלא עכ"ל ולפי דבריו צריך יישוב לכל דברי הרמב"ם שביאר בענין חלה בריש פ"ו מהל' בכורי' שכתב הלוקח מן הנחתום חייב בחלה וכו' ובפ"ט מהל' מעשר בהל' ו' שכתב וכן הלוקח ככר מן הנחתום מפריש ממנה כדי תרומת מעשר וחלה וכן בשאר מקומות האם נפרש דבריו שבח"ל מיירי ומה ענין דמאי בח"ל שהזכיר תרומת מעשר ולמה לנו לילך ולדקדק מדברי הרמב"ם נלך אל המשנה שבריש פ"ה דדמאי הלוקח מן הנחתום וכו' ואם יענה הר"ש שכבר פי' זה לעיל וכמו שהזכיר כאן לפירושו שם ומלבד שאין מן הצורך להאריך כאן בסתירת פירושו שפי' שם בשכבר הכרחתי וסתרתי לפירושו לעיל וע"ש בריש פ"ה ובמקומות המצוינין שם וכן בהאי דרצה לפרש לפי טעם דר' הושעיה בפ"ק דדמאי שאימת קדשים עליו ולחלק בין עיסת ע"ה לעיסת חבר זה ג"כ כבר מוזכר לעיל במקומו ובשאר מקומות המצוינין דמילתיה דר' יהושע מיפרך פריכא לפי מסקנת הסוגיא דפ"ק דדמאי דלא קאי מילתיה אלא כר' יוחנן דלא מחלק מידי והכל מבואר לעיל שם אבל זאת בלבד אומר אני כאן דלמאי שנתקשה הר"ש לפי סברתו דחלה ותרומה גדולה שוין בענין זה דלא נחשדו עמי הארץ עליהן בארץ ומה יענה בהאי דמשנה ג' בפ"ה דדמאי הלוקח מן הנחתום מעשר מן החמה על הצוננת וכו' ר"ש אוסר בחרומת מעשר ומתיר בחלה וא"כ המתני' ע"כ איירי במקום שגזרו על הדמאי וזה בא"י עד כזיב ולא בח"ל והיה לו להקשות שם קושיא זו הרי לא נחשדו ע"ה על החלה בארץ כמו שלא נחשדו על תרומה גדולה ומה שכתב שם דבנחתום העושה בטומאה מיירי והלוקח מפריש כבר רמזתי זה לעיל דעיקר דבריו מה שלמד מהירושלמי בענין זה נסתרו לעיל שם ובריש פ"ה ובפ"ב ונניח אף לפי פירושו אשר שם בנחתום העושה בטומאה מיירי והרי סתם ע"ה אינו חושש על הטומאה וא"כ בהכי מיירי המתני' שלוקח ככר מן הנחתום עם הארץ צריך הוא להפריש החלה ועל כרחך דטעמא שמא לא הפריש הנחתום העם הארץ הזה את החלה וליקשי ליה הרי לא נחשדו בארץ על החלה וא"כ הנחתום הזה בעל כרחו שהוא צריך לילך להחבר שיתקן לו העיסה בטהרה כדי להפריש ממנה החלה שהרי החלה חמורה עליו והרי היא כתרומה גדולה שבעון מיתה היא וכמו שהחליט הר"ש לפי סברתו דלא נחשדו על החלה בארץ כמו שלא נחשדו על התרומה גדולה סוף דבר איך שתאמר בזה קושית דלא נחשדו על החלה בארץ במקומה עומדת ודי

בזה להמבין שלפי סבר' הר"ש שהבין מהא דאמרו שלא נחשדו על החלה בסוריא א"כ בארץ נחשדו לא מצאנו ידינו ורגלינו לפרש לכמה וכמה משניות המדברים מענין חלת דמאי ובהלוקח מן הנחתום שכבר חל החיוב חלה אצלו. ולכן אומר אני שדעת הרמב"ם היא הדעת הישרה ודרכו דרכי נועם ובין תבין דנחשדו ונחשדו על החלה בארך כמו שנתשדו על התרומת מעשר ולמדנו זה מהאי דפ"ט דנדרים דף פ"ד ע"א במה שביאר רש"י ז"ל שם והבאתי דבריו לעיל בפ"ד דדמאי בהלכה א' ד"ה תני תרומת מעשר של דמאי וכו' שהטעם שנחשדו על תרומת מעשר אע"פ שהיא במיתה כמו התרומה גדולה משום דלא כתיבא מיתה בה בהדיא בקרא אלא דאתיא מהיקישא דתרומה גדולה וע"ה לא ציית להיקישא וע"ש. ומעתה הרי מבואר לפניך דגם על החלה נחשדו שהרי לא כתוב בה מיתה בהדיא אלא דאנן ילפינן דתרומה קרייא רחמנא והויא כתרומה והרי תרומת מעשר נמי תרומה קרייא רחמנא ונחשב לכם כתרומת הגורן וגו' ואפ"ה נחשדו וא"כ נחשדו על החלה בארץ והא דקאמר הכא בהלכה דלקמן דלא נחשדו בסוריא לאו כפי סברת הר"ש והנמשכים אחריו דמשום חומרא דחמירא עלייהו הוא דלא נחשדו דא"כ הדרינן להאי דמוכח ומוכרח מכמה מקומות דבארץ נחשדו אלא לפי שהיה ידוע להם שבסוריא הן נזהרין להפריש החלה כדפרישית בפנים דהוי ממש כהאי דיוחנן כה"ג שלח בכל גבול ישראל וכו' לענין תרומה גדולה בארץ ואין לנו ללמוד היקש מעצמינו ולהקיש חלה לתרומה גדולה לענין חשד ע"ה ופשיטא למאי שנתבאר הטעם דנחשדו על התרומת מעשר וכך היא ממש חלה ובסוריא בלבד הוא דאמרו כן וכדקאמר בהלכה דלקמן בהדיא חזקת בעלי הבתים בסוריא א"צ להפריש חלת דמאי אלמא דוקא בסוריא הוא דלא נחשדו מאחר שהי' להם שם חזקת נאמנות בענין הפרשת החלה אבל בארץ ודאי נחשדו וכן בח"ל וכהאי דמחלק הש"ס לפי המסקנא בהלכה דלקמן בין נחתום להבעה"ב וזהו דוקא בח"ל אבל בארץ ודאי דאין חילוק בין נחתום ע"ה לבין בעה"ב ע"ה דנחשדו על החלה כמו על תרומת מעשר בארץ ובח"ל פשיטא ופשיטא דהחלה קיל להו שאינה אלא מדבריהם אלא דבעה"ב הואיל ואין בה שיעור כלל תלינן ביה אם הוא אוכל מהעיסה מסתמא הפריש החלה ומזה תדע כל היכא דתמצא שדברו בארץ בנחתום בלבד משום דאורחא דמילתא היא שהחלה בא לה החיוב בגלגול העיסה והיא אצל הנחתום ועוד דהרי בהדיא אמרו לקמן בפ"ב דערלה הלכה א' דמאי צריך חלה וע"כ דלא מיתפרשא אלא על עיסת ע"ה או הלוקח ככר ממנו כדפרישי' שם ודי בזה להבין המשנה והסוגיא דהכא ודהלכה דלקמן לפי מה שנת' כאן ובמה שנת' בפנים ובזה יובן לך דברי הרמב"ם מיושבין בלי פקפוק כלל וכלל כמו שהוזכר לעיל מאלו המקומות

שמדבר בענין חלה וכן באלו הדינים שהוזכרו בדבריו בסוף פ"ח מהל' בכורים. ובענין מ"ש בריש פ"ו מבכורים ובמה שציין הכ"מ ודקדוקו כבר נתבאר זה לעיל לדברינו בריש פ"ה דדמאי ושם תמצא מבואר הכל וכן בהאי חלת ע"ה המוזכר בפ"ק דדמאי ואין לכפול בדברים ולהאריך יותר מזה:

תני תרומת מעשר של דמאי וכו'. הר"ש אמר מה שאמר ופי' מה שפי' בזה וכמדומה שלא השגיח באיזה מקום נשנה זה בהתוספתא וכן לא השגיח מה שמבואר בהסוגיא דלעיל בסוף פ"ה דדמאי בענין הקושיא ושינויא דהתם ולכן הלך לו בדרך מרחוק לפרש כאן בדברים שאין להם הבנה כאשר יראה הרואה בדבריו והרי מבואר לפניך בביאור היטב ונכון כמו שנתבאר בפנים בסייעתא דשמייא:

הלכה ד

הלוקח מן הנחתום בסוריא וכו'. כבר נתבאר ענין הלכה זו לעיל בהלכה ה' ד"ה שחלת דמאי ועיין שם:

אמר ר' מנא כאן בארץ כאן בח"ל. וכדפרישית ובזה תמצא מבואר בענין השגת הראב"ד בענין זה בסוף פ"ח מהל' בכורים ובמה שהעיר הכ"מ דלאחר האי אוקימתא דר' מנא שוב אין לחלק בין אוכל מעיסת בעה"ב או לא ומבואר הוא להמעיין ואין להאריך:

לחזקה ולביעורין ולמעשר בהמה. כדפרישית והאי למעשר בהמה הוא כהאי דאמר ר' אמי גופיה בפ"ט דבכורות דף נה ע"ש וכמבואר בפנים:

ואסורה לזבין ולזבות וכו'. כדפרישית דר' יוסי קאמר לה כדאמר בגמרא דמודה בה דבשלא טבלו אסורה להן וכן פירשו התוס' והרא"ש בריש פ' כל הבשר דף ק"ד וגרסי' להא דאמר בגמרא עלה לר' יוסי נצרכה והיינו הך לפי אשר לפנינו וגרסי' אוף ר' יוסי מודה בה ולפ"ז ע"כ לומר דלא פליג ר' יוסי אלא בבעלי קריין דס"ל דהואיל דאין טומאתו חמורה כמו טומאת זיבה ונדה א"צ לטבילה והשתא להת"ק דקאמר וטבול יום אוכלה היינו נמי אבעל קרי קאי דס"ל דהואיל והטומאה יוצאת מגופו צריך טבילה כמו בטומאת זיבה דא"א לפרש כמגע טומאת שרץ דהא לטומאת מגע א"צ אפי' טבילה כדאמר שמואל בפ"ד דבכורות דף כ"ז ולא פליג אמתני' וכמגע טומאת מת בלא"ה א"א לפרש כדכתבו התוס' והרא"ש שם דכי הזאה יש לנו ומה מהני טבילי' וע"כ אין לנו לפרש המתני' אלא בבעל קרי הוא דפליגי דלהת"ק צריך טבילה ולר' יוסי א"צ ומודה ר' יוסי בטומאת זיבה ונדה וכך הוא דעת הרמב"ם לפרש כן ולפיכך כתב בפ"ז מהל' תרומות בהל' ח' דאין תרומת ח"ל אסורה אלא בטומאה שיוצא מגופו והן בעלי קריין וזבין וכו' וכולן שטבלו מותרין לאכילה אע"פ שלא העריב שמשן וזהו כהת"ק דהכא

דאף בעלי קריין צריכין טבילה וכשטבלו כולן מותרין. ובמה שהשיג הראב"ד שם מר"ל דאפי' טבילה לא מהני בהו כבר השיבו כל המפרשים עליו ואין דעת הרי"ף בפ' ואלו עוברין כמה שרצה הראב"ד לפרש דבריו כמו שהביא הכ"מ שם. ולדידי קשיא לי טובא על הראב"ד דהיאך מפרש הוא להמתני' דהכא דאם אלו שטומאתן חמורה לא מהני בהו טבילה א"כ באיזה טומאה קאמר הת"ק דטבול יום אוכלה במגע טומאת מת א"א דכי הזאה יש לנו ובמגע טומאת שרץ נמי א"א דקשיא א"כ היאך פליג שמואל אמתני' וזה ודאי הוא דאין לנו לאוקמי מילתיה דשמואל כר' יוסי ולא כרבנן ולא מסתברא נמי לומר דרבינא דקאמר התם הלכך נדה קוצה לה חלה ואוכלה כהן קטן ולפירושו דהראב"ד דדוקא הוא אוכלה אבל היא עצמה אפי' אחר טבילה לא דרבינא פליג אדשמואל ומפרש להמתני' דרישא בדברי הת"ק וטבול יום אוכלה היינו בטומאת מגע שרץ. דהא נמי ליתא דהא רבינא אדברי שמואל קאי דקאמר הלכך וכו' וסוף דבר אין לנו ליישב לדעת הראב"ד כ"א בדוחק וזה דהת"ק אמגע טומאת מת קאמר דצריך טבילה ודקשיא וכי הזאה יש לנו אפשר דס"ל כהאי דכתב הרא"ש שם לענין התירוץ במה שאין אנו נוהגין להפריש כ"א חלה אחד לאור די"ל דבימי האמוראים היו אוכלין תרומה טהורה בא"י שהיה להן אפר פרה כדאמרי' בפ"ק דנדה חברייא מדכן בגלילא ולכך הצריכו אף בח"ל להפריש חלת כהן שלא תשתכח תורת חלה אבל האידנא שבטלה אפר פרה ואין חלה נאכלת בא"י אף בח"ל אין צריך להפריש חלת כהן וא"כ להראב"ד אפשר דלהת"ק מיירי בזמן שהי' להן אפר פרה ומיהו כ"ז דוחק ואין להאריך. נשאר לנו לבאר דלכאורה דברי הרמב"ם סותרין זא"ז בהא דסיים בהל' תרומות שם וכתב אבל טמאי מגע טומאה בין שנגע במת שא"א לנו היום לטהר ממנו בין שנגע בשרץ א"צ לטבול לתרומת ח"ל ולפ"ז הא דקאמר לעיל דאסורה לבעלי קריין ולזבין וכו' נמי בזמן הזה איירי וכאן בהל' בכורים בהל' ח' שכתב לדינא דמתני' ג' ארצות לחלה וכו' כתב דבחלה השני' של סוריא והדומה לה שהיא של אכילה מותרת לזבין ולזבות ואצ"ל לשאר טמאין בזמן הזה וכו' וכמדומה שמחמת זה רצה הראב"ד לומר כהנוסחא אחרינא בדברי הרמב"ם אסורה לזבין וכו' וכלומר שהרי הוא בעצמו כתב כן בתרומת ח"ל אבל אחר שנדקדק בדבריו הנוסחא אשר לפנינו היא הנוסחא האמיתית וכך הי' בגי' הדפוס הישן שהרי נשמר עצמו וסיים וכתב בזמן הזה שאין שם עיסה טהורה ור"ל בזה דשאני תרומת ח"ל דמשכחת לה שלא הוכשרה ואף בזמן הזה טהורה היא וא"כ אסורה לאלו שהטומאה יוצאת מגופן עד שיטבלו אבל חלה לא משכחת לה שלא הוכשרה שהרי חיוב חלה אחר גלגול עיסה במים היא וא"כ אין כאן עיסה טהורה דהכל טמאין בטומאת מגע ומותרת אף לאלו שטומאה יוצאה מגופן

ובענין הזאה שאין לנו בזמן הזה ביאר לזה בהא דאבתרה מפני טומאת מת וכו' חלת ח"ל וכו' וכשמפריש א' שהיא לאכילה א"צ להפריש שנייה בח"ל שכך הוא הדין לפי מה שהיו נוהגין וכמה שהזכרתי בשם הרא"ש שכתב שם מענין זה וע"ש וע' בדבור דלקמן:

שהיא צריכה רוב. ומיהת בטלה ברוב וכדשמואל בבכורות שם בתרומת ח"ל ורבה מבטל לכתחלה ברובו ואוכלה בימי טומאתו וכ"פ הרמב"ם בפ' י"ג מהל' תרומות בהל' י"א ובענין שהשיג הראב"ד על הא דכתב ולא עוד וכו' מהאי דגריס שם ברב הונא בריה דרבי יהושע כי מתרמי ליה חמרא דתרומה וכו' כבר מוזכר מזה לעיל בתרומו' ומיהו הא קשיא דכאן בפ"ה מהל' בכורים פסק דא"צ רוב וכהאי דר' זעירא דמתני' אמרה אפי' אחד באחד וכו' שכך כתב בהל' י"ב ה"ז מותר לאוכלה עם הזר על שולחן אחד לפי שאינה מדמעת אפי' נתערבה שוה בשוה ולמאי שבארתי בדבור דלעיל ניחא דשאני בזמן הזה בין תרומת ח"ל ובין חלת ח"ל דלא משכחת לה עיסה טהורה וא"כ התם בתרומה טהורה מיירי ובזמן שהי' להן אפר פרה ומבטלה ברוב לאכלה בימי טומאתו ומדבריו בעצמו מוכח כן דאי בזמן הזה מאי האי דאוכלה בימי טומאתו דקאמר הא מיהת לעולם נטמאת כשנוגע בה מחמת טומאת מת והיאך אוכלה אח"כ וההיא דרב הונא ברי' דרב יהושע דקאמר מתרמי לי' חמרא אפשר נמי כהאי דעולא בחגיגה ובפ"ק דנדה דקאמר חברייא מדכן בגלילא ולא נטמאה בתחלה מכח מגע טומאת מת ואוכלה אח"כ בימי טומאתו בטומאה היוצאה מהגוף דכבר נתבטלה ברוב:

כהדא דתני איסי וכו'. מבואר לעיל בריש מס' מעשרות ע"ש:

תני חלת גוי כו'. הך תוספתא הובאה במנחות דף ס"ז ע"א וכבר מבואר מזה לעיל וע"ש בתוס' ד"ה ותרומתו וכו' מ"ש מהמסקנא דהכא:

אלו נותנין לכל כהן וכו'. כדפרישית וזהו דעת הרמב"ם דאף לכהן ע"ה הן ניתנין וכדפרישית בשמן שרפה וכ"כ בפ"ו מהל' תרומות הל' ב' שנותן תרומה טמאה לכל כהן שירצה ודעת הראב"ד בהשגה שם לפרש כפי' הר"ש ועיי' במה שהניח הכ"מ שם בצ"ע דהא איכא למיחש שמא יאכלנה וכו' ולא דמי כלל למה שקדם דתרומה טהורה אינה ניתנת לכהן ע"ה לפי שאינו יודע ליזהר בטהרה ושמא תיטמא וע"ה זה כסבור שאינה טמאה לפי שהוא אינו מחזיק עצמו בחזקת טומאה ויאכלנה אבל בתרומה שכבר נטמאה ונותן לו הבעה"ב בחזקת טמאה ולהשתמש בה להסקה ודאי לא יאכלנה שלא מצינו שיהא ע"ה חשוד לאכול תרומה שהיא ודאי טמאה אלא שהוא מחזיק עצמו בטהור:

הבכורות והבכורים וכו'. היינו בבכור תמים שהוא ככל קדשי המקדש כדלקמן וניתן לאנשי המשמר אבל בכור בכל מום נותנו לכל כהן שירצה:
עשרים וארבעה מתנות וכו'. האי ברייתא הובאה בהגוזל קמא בבבלי דף ק"י ובפ' הזרוע דף קל"ג וכדפרישית:

הלכה ה

תני ר' חייא גזרו עליהן וכו'. והרמב"ם לא פסק כר"ח אלא כר' בא בר זבדא וכו' להחזירה למקומה אי אתה יכול וכו' דכך מסתברא וכ"כ בסוף פ"ב מהל' תרומות וכאן בפ"ה מהל' בכורים בהל' ז' כתב גם בחלת ח"ל שאין מביאין לארץ כשם שאין מביאין תרומה ובכורים וסמך על דין חלה דהוי כתרומה וכמ"ש לעיל:
והתני דרך ביכורים משקה להביאן וכו'. מה שכתב התוספות יום טוב כאן והרמב"ם מפרש וכו' וכבר תמה עליו הכ"מ בפ"ג מהל' בכורים כבר כתבתי בתרומות שם ד"ה והתני וכו' דטעמיה דהרמב"ם דלא סמיך אהאי ברייתא והובאה בפ' העור והרוטב דף ק"כ משום דלמאי דמפרש לה הכא משמע דאפי' בשאר משקין אם לקטן משעה ראשונה לכך מביא וזהו נגד גי' דהתם דגריס הביא ענבים ודרכן מנין וכו' אלמא דרבויא דתביא לענבים ודרכן הוא דאתא וכן קשיא נמי על הגי' דהתם שהרי בזיתים וענבים אפי' לכתחלה מביאין כדתנן בתרומות וא"כ הברייתא דהתם נגד סתמא דמתני' והשתא מאי דמחלק הכא בין לקטן מתחילה לכך או לא היינו דוקא להתנא דהך ברייתא ויחידאה היא ולפיכך פסק כסתמא דמתני' דתרומות ומעתה תבין דלפי דברי הר"ב שנמשך אחר דברי הר"ש וכדמציין התוי"ט והיה קשה לו מ"ט לא הזכיר הרמב"ם חילוק שמחלק הש"ס כאן זהו גרם להם שהיו סוברין דהש"ס מקשה מתני' דהכא אמתני' דתרומות ומתרץ לחלק כן אבל באמת האי מילתא לאו הכי הוא דהויא שהרי בתרומות פריך הוא הכי ולא הביא הש"ס כלל להאי מתני' דהכא אלא דהקושיא התם מהמתני' על הך ברייתא דתביא ריבויא הוא והכל בשאר משקין מיתפרשא לפי גי' דהכא וא"כ ממילא אין לנו אלא כסתמא דמתני' דתרומות משום דמתני' דהכא לא אתייא אלא כהאי תנא דברייתא דהעור והרוטב לפי גי' דהתם וא"כ יחידאה היא ול"ק כלל מהאי מתני' דתרומות והאי סתמא דמתני' דתרומות עיקרית היא ומטעמא דאמרן:
איש ולא קטן. עיין בפרק קמא דקידושין שם מה שנתבאר מזה:
תמן תנינן אין מביאין תרומה וכו'. ויביאו תרומה צ"ל כדפרישי' והר"ש העתיק כגירסת הספר ומבואר הוא דכמו דגריס בתרומות הוא העיקר כמבואר בפנים בסייעתא דשמייא: